

Marja Kiiski

ARJEN APU –
KOMMUNIKOINTIKANSIO
MAAHANMUUTTAJAVANHEMPIEN
KANSSA KÄYTTÄVÄN PÄIVITTÄISEN
VUOROVAIKUTUKSEN TUEKSI
PÄIVÄKODISSA

Opinnäytetyö
Sosionomi (AMK)

Toukokuu 2015

KYAMK
University of Applied Sciences

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Marja Kiiski	Sosionomi (AMK)	Toukokuu 2015
Opinnäytetyön nimi		
Arjen apu - kommunikointikansio maahanmuuttajavanhempien kanssa käytävän päivittäisen vuorovaikutuksen tueksi päiväkodissa		43 sivua 7 liitesivua
Toimeksiantaja		
Kouvolan kaupunki		
Ohjaaja		
Lehtori Virve Remes		
Tiivistelmä		
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli valmistaa kommunikointikansio, jota päivähoiton työntekijät voivat käyttää vuorovaikutuksen tukena kertoessaan lapsen hoitopäivästä ja päivähoitoon liittyvistä asioista maahanmuuttajaperheiden vanhemmille. Kommunikointikansio on tarkoitettu työntekijöiden apuvälineeksi, joten kuvat on valittu heidän näkökulmastaan.</p> <p>Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa päivähoiton työntekijöiden ja vanhempien yhteistyösuhdetta kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käydään läpi kasvatuskumppanuuden periaatteita ja sitä, miten kasvatuskumppanuus kehittyy päivähoiton arjessa. Vanhempien kanssa käytäviin keskusteluihin voidaan tarvittaessa varata tulkki, jos osapuolilla ei ole asioiden hoitamiseen tarvittavaa yhteistä kieltä. Onnistuneeseen vuorovaikutussuhteeseen päästään varmemmin, jos työntekijällä on kulttuurien välistä osaamista. Tämän vuoksi teoriaosuudessa avataan myös kulttuurien välistä kompetenssi-käsitettä.</p> <p>Opinnäytetyön toiminnallinen osuus kuvataan vaihe vaiheelta aineiston keräämisestä aina valmiiseen tuotteeseen asti. Yhden päivähoitoyksikön henkilökunta pääsi vaikuttamaan kansion sisältöön. Asiasisältö kerättiin seinällä olevaan mind mapiin kahden kuukauden aikana. Lisäksi kartoitettiin kyseisen päiväkodin lasten kanssa käytettävä kuvamateriaali.</p> <p>Prosessin tuloksena syntyi 39-sivuinen, noin 500 kuvaa sisältävä kansio, jota voidaan käyttää myös maahanmuuttajalasten sekä erityislasten kanssa, koska kuvat liittyvät kiinteästi päiväkodin arkeen. Pienillä muutoksilla se on myös otettavissa käyttöön kaikissa Kouvolan päivähoitopaikoissa.</p>		
Asiasanat		
kasvatuskumppanuus, kulttuurienvälinen viestintä, monikulttuurisuus, varhaiskasvatus, vuorovaikutus		

Author (authors) Marja Kiiski	Degree Bachelor of Social Services	Time May 2015
Thesis Title Every Day Help - Communication Folder for Daily Interaction with Immigrant Parents in Day Care		43 pages 7 pages of appendices
Commissioned by The City of Kouvola		
Supervisor Virve Remes, Senior Lecturer		
Abstract <p>The objective of this functional bachelor's thesis was to produce a communication folder, which will be used by the workers of the daycare centre when they tell the immigrant parents about their child's day and the matters which are related to it. It is going to be a tool for the workers and so the pictures have been chosen from that point of view.</p> <p>The relationship between the workers of the daycare centre and the parents is called upbringing partnership. The first part of the theory is about the principles of the upbringing partnership and how it develops in daily interaction. When the workers of the daycare centre discuss the matters with the parents it is possible to use an interpreter to translate the conversation if they don't have a common language. If the worker has intercultural competence it will help her to succeed in interaction. Therefore there is a section in the bachelor's thesis about intercultural competence.</p> <p>The study describes how the material was collected and put together. The workers of one daycare unit were asked about their expectations as to the content. For two months all ideas were written down on a Mind Map on the wall. In addition, a survey was made of those pictures which are used with the children of the daycare centre.</p> <p>The result of the procedure was a communication folder which includes 39 pages with approximately 500 pictures. The material can be used also with immigrant children and other children who need special help with communication. All pictures relate to everyday life in the daycare centre. With small changes the folder can be used in all daycare centres in the city of Kouvola.</p>		
Keywords early childhood education, interaction, intercultural communication, multiculturalism, upbringing partnership		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KASVATUSKUMPPANUUS	7
2.1	Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet.....	8
2.2	Päivähoidon aloittaminen.....	10
2.3	Kohtaamisia tulo- ja hakutilanteessa	12
2.4	Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut	13
2.5	Tulkkaukset	15
3	KULTTUURIEN VÄLINEN KOMPETENSSI	16
4	KUVAT KOMMUNIKOINNIN TUkena.....	19
5	KOMMUNIKOINTIKANSION TEKOPROSESSI	21
5.1	Sisällön kartoittaminen.....	22
5.2	Tiedonkeruu mind mapiin	24
5.3	Kommunikointikansion ulkoinen olemus.....	25
5.4	Kuvasivujen valmistaminen	26
5.5	Keskustelut sisällöstä ja sisällön rajaus	29
5.6	Kansion kokoaminen	31
6	ARVIOINTI.....	33
6.1	Palaute henkilökunnalta.....	33
6.2	Tavoitteiden saavuttaminen.....	35
6.3	Toteutumisen arviointi.....	36
6.4	Ammatillinen edistyminen	37
6.5	Työn jatkokehittäminen	38
	LÄHTEET.....	39
	LIITTEET	
	Liite 1. Kuvasivujen sisältö	
	Liite 2. Palautekysely	

1 JOHDANTO

Moniin muihin maihin verrattuna Suomi on ollut suhteellisen yksikulttuurinen maa aina 1990-luvulle asti. Neuvostoliiton hajoaminen, Itä-Euroopan matkustusrajoitusten poistuminen ja pakolaisten saapuminen Vietnamista, Somalias- ta, Irakista sekä entisen Jugoslavian alueelta 1990-luvulla ovat muuttaneet maata monikulttuurisemmaksi. Vuodesta 2007 lähtien nettomaahanmuuton merkitys on ollut suurempi Suomen väestönkasvulle kuin luonnollinen väes- tönkasvu. Maahanmuutolla on näin ollen suuri vaikutus väestöön. (Puukari & Korhonen 2013, 36; Söderling 2013, 19 - 20.)

Maahanmuutto näkyy myös Kouvolan tilastoissa. Vuonna 2014 kaupunkiin muutti 300 maahanmuuttajaa, joista 60 oli pakolaisia ja 15 kiintiöpakolaisia, nostaen Kouvolaan kirjoilla olevien ulkomaan kansalaisten määrän 2344:een. Suurin osa ulkomaalaisista on venäläisiä (697), virolaisia (423) ja somaleja (285). Kouvolan asukkaista oli vuoden 2014 lopussa noin 3 % ulkomaan kan- salaisia. (Masalin 2015, 5.) Tilastossa eivät näy ne maahanmuuttajataustaiset henkilöt, jotka ovat jo saaneet Suomen kansalaisuuden.

Maahanmuuttajat eivät ole yksi yhtäläinen ryhmä ihmisiä vaan maahanmuut- tajalla tarkoitetaan yleensä Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, jon- ka tarkoitus on asua maassa pidempään. Myös ns. toisen polven maahan- muuttajia, jotka ovat syntyneet Suomessa, mutta joiden vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen, voidaan kutsua maahanmuuttajiksi. (Väestöliitto 2015.)

Henkilö, jolla on toisen maan kansalaisuus, kutsutaan ulkomaalaiseksi. Ulko- maalaisen henkilön Suomeen muuton syy voi olla suhdetehojainen, työperäi- nen tai humanitäärisen. Avioituminen Suomessa asuvan henkilön kanssa on yleisin syy suhdetehojaiseen muuttoon. Työperäisiä muuttajia ovat komennus- tai asiantuntijatehtäviin, työnhakuun tai opiskelemaan tulevat henkilöt. Pako- laiset ja turvapaikanhakijat kuuluvat humanitäärisin perustein maahan muutta- viin. (Järvi 2007, 26; Wallin 2013, 16.)

Pakolainen on henkilö, joka on poistunut kotimaastaan ja hänellä perustellusti aihetta pelätä tulla vainotuksi kotimaassaan. Turvapaikanhakija on henkilö, jo- ka hakee suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hänet voidaan todeta

pakolaiseksi hakemuksesta annetulla päätöksellä. Suomen valtio päättää vuosittain otettavasta pakolaiskiintiöstä. Henkilöä, jolle on myönnetty maahan-
tulolupa valtion pakolaiskiintiön puitteissa ja jolla on YK:n myöntämä pakolai-
sen asema, kutsutaan kiintiöpakolaiseksi. (Järvi 2007, 26.)

Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen Kouvolan kaupungissa on myös
tuonut enenevässä määrin maahanmuuttajaperheiden lapsia varhaiskasva-
tuksen piiriin. Vuoden 2014 loppupuolella tehtiin Kouvolan päivähoitoyksikköi-
hin kysely, jonka tarkoituksena oli selvittää päivähoidossa olevien monikulttuu-
risten lasten määrä. Luvuissa näkyvät maahanmuuttajalasten lisäksi myös
romaniperheiden lapset, koska kartoituksessa olivat mukana kaikki eri kieli- ja
kulttuuritaustaiset lapset. Tuloksena oli, että alle 3-vuotiaita oli 38, 3 - 5-
vuotiaita 133 ja esiopetuksessa oli 37 monikulttuurista lasta. Näistä 208 lap-
sesta 31 oli pakolaisperustaista. Lukumäärä on hieman noussut edellisestä
vuodesta, jolloin Kouvolan varhaiskasvatuksessa oli monikulttuurisia lapsia
yhteensä 190, joista 22 oli pakolaisperusteisia. Lukumäärät eivät ole aivan
tarkkoja, koska osa yksiköistä on jättänyt vastaamatta kyselyyn. (Kouvolan
kaupunki 2014a; Pulli 2015.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan päivähoiton henkilöstön
vastuulla on luoda vanhempiin sellainen vuorovaikutussuhde, että henkilöstö
voi yhdessä vanhempien kanssa toimia lapsen kasvun, kehityksen ja oppimi-
sen edistämiseksi. (Stakes 2005, 31.) Maahanmuuttajavanhempien suomen-
kielen taidoissa on huomattavia eroja riippumatta siitä, kuinka kauan he ovat
asuneet Suomessa. Jotkut vanhemmat puhuvat sujuvasti suomen kieltä, kun
taas osalla on suomen kielen oppiminen vielä varhaisessa vaiheessa. Hyvän
vuorovaikutussuhteen luominen ilman yhteistä kieltä on haasteellista päivä-
hoidon henkilöstölle.

Tulkkausta voidaan käyttää apuna silloin, kun henkilökunnalla ja vanhemmilla
ei ole yhteistä kieltä. Näin luodaan edellytykset ymmärtämiselle, kun kumpikin
osapuoli voi ilmaista itseään omalla äidinkielellään. Tulkkaa tulee käyttää aina
päivähoidon alkaessa, varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmaa tehdessä ja
myös silloin, kun asioiden selvittäminen sitä vaatii. (Järvi 2007, 16.) Henkilö-
kunta tapaa päivittäin maahanmuuttajavanhempia, joten jokaiseen tapaami-

seen ei tulkkia kuitenkaan voida tilata, vaan asioiden selvittämiseksi tarvitaan myös muita keinoja.

Olen työskennellyt Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksessa syksystä 1996 lähtien. Vuonna 1998 siirryin nykyiseen päivähoitoyksikköön, jossa jo silloin oli maahanmuuttajalapsia. Vuosien aikana lasten määrä ja vaatimukset henkilöstön monikulttuurisesta osaamisesta ovat lisääntyneet. Päiväkodissa on integroitu pienryhmä, jossa kuvia on käytetty kommunikoinnin tukena jo pitkään. Sieltä kuvien käyttö on siirtynyt vähitellen myös muiden ryhmien käyttöön. Henkilökuntaa on myös koulutettu kuvien käyttöön.

Olen aina ollut kiinnostunut kuvien käytöstä vuorovaikutuksen tukena ja valmistanutkin paljon kuvia, joita on käytetty lasten kanssa toimiessa sekä ilmoitustauluilla selkeyttämässä toimintaamme vanhemmille. Kun työnantajani tarjosi minulle opinnäytetyön aiheeksi kommunikointikansion tekoa, tuntui se minusta heti mielenkiintoiselta ja minulle sopivalta aiheelta. Kommunikointikansion teko on ollut aiemminkin esillä päiväkotimme keskusteluissa, mutta sen tekeminen ei ole ollut mahdollista työajan puitteissa.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on valmistaa kuvia sisältävä kansio, jota kasvattaja voi käyttää puheensa tukena kertoessaan lapsen hoitopäivästä ja siihen liittyvistä asioista maahanmuuttajaperheen vanhemmalle. Jos vanhemman suomen kielen taito on vielä vähäinen, vanhempi voi kuvien avulla ymmärtää paremmin lapseensa liittyviä asioita ja saada näin enemmän tietoa lapsen päivästä. Kansion sisältöä määriteltäessä on tarkoitus ottaa käyttöön henkilökuntaan vuosien kuluessa kertynyt hiljainen tieto sekä lapsien kanssa käytetty kuvamateriaali.

2 KASVATUSKUMPPANUUS

Vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välistä yhteistyösuhdetta määrittelevät laki lasten päivähoidosta ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka pohjana on valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista vuodelta 2002. Lain mukaan päivähoidon tavoitteena on päivähoidossa olevien lasten kotien tukeminen näiden kasvatustehtävässään sekä lapsen tasapainoisen kehityksen edistäminen yhdessä kotien kanssa. Päivähoidon tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä

sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta kunnioittaen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36, 2 a §; Stakes 2005; STM 2002.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjauksien mukaan varhaiskasvatus on lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa tavoitteellista kasvatuksellista vuorovaikutusta. Vanhemmat voivat valita lapsellensa tarvitsemansa varhaiskasvatuspalvelut yhteiskunnan tarjoamista vaihtoehdoista, joista vallitsevin on päivähoito. Vanhemmilla on ensisijainen oikeus ja vastuu lapsensa kasvatuksesta, joten heille on luotava mahdollisuus osallistua päivähoidon varhaiskasvatukseen, sen suunnitteluun ja arviointiin. Henkilöstön vastuulla on luoda edellytykset vanhempien ja päivähoidon yhteistyölle sekä vahvistaa vanhempien osallisuutta siihen. Vanhemmilla ja henkilöstöllä on erilaista asiantuntemusta ja tietämystä lapsesta, jotka yhdistetään tasavertaisessa vuorovaikutuksessa. Päivähoidon henkilöstön ja vanhempien tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. (STM 2002, 9, 17 - 18; Stakes 2005, 31)

2.1 Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet

Kaskela ja Kekkonen (2006, 32 - 39) tuovat esille neljä kasvatuskumppanuutta ohjaavaa periaatetta: kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Vastuu kasvatuskumppanuuden toteutumisesta on henkilöstöllä, joten heidän tulee huolehtia siitä, että vanhempi tulee kuulluksi hänen lastaan koskevassa asiassa (STM 2002, 18). Työntekijän tulee luoda turvallinen ja myönteinen ilmapiiri sekä hänellä tulee olla halua ja uskallusta ottaa vanhemman viesti vastaan. Vanhempi saa kokemuksen aidosta kiinnostuksesta, kun työntekijä keskittyy ja eläytyy kuuntelemiseen ja viestittää läsnäolostaan pienillä kommentteilla, eleillä ja ilmeillä. Kuunteleminen vaatii myös erilaisten tunteiden ja mieliteiden sietämistä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.) Ristiriitatilanteissa pyritään neuvottelun ja joustamisen avulla löytämään kompromissi, jossa molemmat osapuolet kokevat tulleen kuulluksi (Halme & Vataja 2011, 76).

Myönteinen ja avoin suhtautuminen auttavat vanhempaa tuntemaan, että häntä arvostetaan ja kunnioitetaan. Vanhempi kokee kunnioituksen puutteena sen, ettei hänen sanomisillaan ole merkitystä tai että häneltä salataan asioita. Erilaisen perhekulttuurin, erilaisen perheen tai erilaisten arvojen kohtaaminen

luo haasteen kunnioittavan suhteen luomiselle. Toisen ihmisen kunnioittaminen sellaisena kuin hän on luo pohjan todelliselle vuorovaikutukselle. Työntekijän on helpompi hyväksyä itselle tutut toimintatavat kuin sellaiset, jotka tuntuvat kaukaisilta tai muuten sopimattomilta. Aidosti kuuntelemalla toista ihmistä voi oppia hyväksymään, ymmärtämään ja kunnioittamaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Luottamuksen syntyminen kahden henkilön välille vaatii aikaa, yhteisiä kohtaamisia ja toista kunnioittavaa vuoropuhelua. Vanhempien luottamusta herättää työntekijän lapsesta ja työstä aidosti välittävä asenne sekä tapa, jolla työntekijä välittää tietämystään ja tuntoisuuttaan lapsesta vanhemmille. Arkiset kuulluksi tulemisen kokemukset, kuten vanhempien toiveiden huomioiminen, rohkaisevat vanhempia syvempään vuorovaikutukseen päivähoiton henkilöstön kanssa. Myös päivähoiton toiminnasta annettujen lupauksen toteutuminen lisää vanhempien luottamusta työntekijöihin. Vaarana kasvatuskumppanuudelle on, että asioita tulkitaan omien tarkoitusperien mukaisesti eikä asioita selvitetä avoimesti keskustelemalla. Luottamuksen syntyyn vaikuttavat myös ihmisen aikaisemmat kokemukset. (Karila 2006, 97 - 100; Kaskela & Kekkonen 2006, 36.) Tämä tulee huomioida maahanmuuttajavanhempien kanssa toimiessa, koska monet maahanmuuttajat tulevat traumaattisista olosuhteista tai kulttuureista, joissa he eivät ole voineet luottaa viranomaisiin taikka he eivät ole tottuneet tasa-arvoiseen kohteluun kuten Suomessa. (Mammon, Pihlaja & Pyyhtinen 2013, 218.)

Toimivassa kasvatuskumppanuudessa päästään päivähoiton henkilöstön ja vanhempien kesken dialogiin, vuoropuheluun, jossa on tilaa kaikkien osapuolten ajatuksille. Dialogi tapahtuu tässä ja nyt, jolloin osapuolet voivat reagoida välittömästi toistensa toimintaan. Kun keskustelua kannattelee kuuleminen ja kunnioitus, voivat osapuolet olla asioista eri mieltä, suorapuheisia ja rehellisiä. Työntekijä perustaa puheensa niille ajatuksille ja tunteille, mitä vanhemman esille tuomat asiat ovat hänessä herättäneet. Dialogissa sovitellaan vanhemman ja työntekijän tulkintoja todellisuudesta yhdessä etsien, tutkien ja tarkastellen, jolloin samalla luodaan yhteistä ymmärrystä asiasta. Tämä dialogi on tärkeä lapsen ja koko perheen hyvinvoinnin kannalta, koska siinä kohtaavat lapsen merkittävimpiin kehitysympäristöihin vaikuttavat aikuiset. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38 - 39; Lyyra 2004, 120 - 122.)

2.2 Päivähoidon aloittaminen

Varhaiskasvatukseen katsotaan alkavan jo paljon ennen varsinaisen päivähoidon aloittamista vanhemman tehdessä aloitteen päivähoitopaikan järjestämiseksi. Vanhemmat tekevät usein päätöksensä päivähoitopaikasta ystävien ja tuttavien antaman tiedon ja hoitopaikan sijainnin perusteella. Päivähoitoratkaisua ei kuitenkaan jätetä yksin perheen oman tietämyksen varaan vaan päivähoidon ammattilainen auttaa perhettä punnitsemaan eri vaihtoehtoja tuomalla keskusteluun varhaiskasvatukseen asiantuntijuutta. (Kekkonen 2012, 183 - 184.) Päivähoitopaikka tulisi osoittaa lähipäiväkotiperiaatetta noudattaen. Se ei ole välttämättä sijainniltaan lähin, vaan lapsen kehityksen kannalta suotuisin päivähoitopaikka. (Halme & Vataja 2011, 79.)

Kasvatuskumppanuutta rakennetaan vähitellen. Ennen päivähoidon aloittamista, päivähoitopaikan varmistuttua, käydään vanhempien kanssa aloituskeskustelu. Se voidaan käydä perheen kotona, päiväkodissa tai muussa sopivassa paikassa. Aloituskeskustelussa annetaan puheenvuoro perheelle, jolloin kasvattaja kuulee millaisia odotuksia, toiveita ja pelkoja vanhemmilla on päivähoidon aloituksen suhteen. Omien tunteiden selkiyttäminen auttaa vanhempaa valmistamaan lasta päivähoidon aloitukseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41; Kekkonen 2012, 184.)

Vanhemmille annetaan mahdollisuus kertoa kokemuksiaan ja tietojaan lapsesta, lapsen ominaisuuksista, kasvuhistoriasta, lapsen perheestä ja kodista. Kasvattaja on tiedon vastaanottaja ja vahvistaa toiminnallaan perheen roolia oman lapsensa asiantuntijana asettumalla kysyjän, kuuntelijan, kommentoijan ja dokumentoijan rooliin. Kotona käytävä keskustelu konkretisoi vanhempien puhetta ja antaa mahdollisuuden tutustua siihen, miten lapsi toimii yhdessä äidin ja isän kanssa. Näin kasvattaja saa tietoa ja ymmärrystä lapsesta ja hänen tavastaan toimia. Kotona käytävä keskustelu voi myös houkuttaa perheitä kertomaan avoimemmin asioista kuin on tarpeellista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 42; Kekkonen 2012, 188.) Vanhemmilla on oikeus päättää, millaista tietoa he antavat perheestä ja lapsesta. Kasvattajan on hyvä tietää sellaisia asioista lapsen kehityksestä, joita hän tarvitsee työssään auttaessaan lasta. Kasvattajan saama tieto on luottamuksellista, ja se kuuluu vaitiolovelvollisuuden piiriin. (Koivunen 2009, 173.)

Aloituskustelun aikana on hyvä selvittää lapsen perhe-, kulttuuri ja kieli-tausta sekä keskustella kodin rutiineista. Kasvattajan on hyvä tietää lapsen päivärytmistä, nukkuma-ajoista ja siihen liittyvistä asioista. Ruokailuun voi liit-tyä erilaisia tapoja, tai lapsella voi olla ruoka-ainerajoituksia kuten sianliha ja tuotteet, jotka sisältävät sikaperäisiä aineita kuten liivate ja monet emulgointi- ja stabilointiaineet. Ruokavaliot vaihtelevat samankin uskontokunnan sisällä, joten jokaisen perheen kanssa tulee erikseen keskustella ruokavaliosta. Pu-keutumiseen liittyvät kysymykset on myös hyvä käsitellä, sillä etenkin tyttöjen pukeutumiseen voi liittyä monia toivomuksia. Päiväkodin henkilökunnan tulee huolehtia siitä, että lapset pukeutuvat vanhempien toiveiden mukaan esimer-kiksi käyttävät huivia ulkoillessa tai pyjamaa päiväunilla. Lapsen pukemis- ja wc-aidot sekä mahdollisesta vaippojen käytöstä on hyvä keskustella. Wc-intimiteettiin tulee myös päiväkodilla kiinnittää huomiota. (Halme & Vataja 2011, 80 - 83.)

Aloituskustelussa on hyvä sopia tutustumisjaksosta, sen pituudesta ja si-sällöstä. Riittävän pitkä tutustumisaika antaa lapselle jatkuvuuden tunteen, kun päivähoitoon tutustutaan pikkuhiljaa ja siirtyminen kodista päivähoitoon tapahtuu vaiheittain. Jos aloituskustelussa ei ole käyty keskustelua suoma-laisen päivähoiton sisällöstä, on tutustumiskäyntien aikana hyvä varata siihen riittävästi aikaa, jotta vanhemmille voidaan kertoa havainnollisesti päivärytmis-tä, toimintatuokioista, vapaasta leikistä, ruokailusta, ulkoilusta ja lepohetkestä. (Halme & Vataja 2011, 79, 82; Kaskela & Kekkonen 2006, 43.)

Tutustumiskäynneillä perheelle esitellään henkilökunta sekä päiväkodin tilat kertoen samalla, mitä niissä tehdään. Eteistilaan rakennettu kuvitettu päivä- ja viikkojärjestys auttavat vanhempia hahmottamaan päivän ja viikon toiminnot. Vanhempi voi katsoa siitä yhdessä lapsen kanssa seuraavan päivän tapahtu-mat. (Halme & Vataja 2011,80.) Omahoitaja- tai vastuukasvattajajärjestelmän avulla voidaan mahdollistaa se, että aloitusvaiheessa yksi kasvattaja vastaa lapsen ja perheen yksilöllisestä huomioimisesta. Vanhemmallekin voi olla hel-pompi jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden kasvattajan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44.) Karila (2006, 102) tuo kuitenkin esille sen, että vanhem-mat kokevat yleensä kasvatuskumppanikseen kaikki päivähoitoryhmän aikui-set. Heille on myös tärkeää varmistaa toimiva vuorovaikutus kaikkien lapsen kanssa tekemisissä olevien aikuisten kanssa.

2.3 Kohtaamisia tulo- ja hakutilanteessa

Päivähoidon aloittamisen alkuvaiheessa sekä lapsi että vanhempi tarvitsevat päiväkodin henkilökunnan tukea ja myötätuntoista kannattelua erokokemuksensa. Pienet lapset tarvitsevat aikuisen apua sanoittamaan tunteitaan sekä lohdutusta ja lähellä olemista. Vanhempia voi pyytää tuomaan, joitain turvallisuutta lisääviä asioita kuten esimerkiksi pehmoelun sekä valokuvia vanhemmista, joiden avulla lapsi voi kannatella mielikuvaa vanhemmista. Kasvattaja voi myös ottaa päiväkodilla valokuvia lapsesta yhdessä vanhempiensa kanssa. Lapsen tunteista on hyvä kertoa vanhemmalle, jotta vanhemmat tietävät, miten ikävöiminen on näkynyt päivän aikana ja missä tilanteissa lapsi on itkenyt. Vanhemmalle voi myös selittää, miten kasvattaja on toiminut ja auttanut lasta näissä tilanteissa. Jakaessaan lapsen tunnetiloja lapsi tallentuu kasvattajan mieleen ja antaa hänelle herkkyyttä toiminnassaan lapsen kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43 - 44.) Kotona lapsi voi näyttää avoimemmin tunteitaan kuin päivähoitossa, jossa hän voi yrittää hillitä tunteidensa näyttämistä. Tunteet voivat kuitenkin purkautua kiukutteluna, kun vanhempi tulee hakemaan lastaan. (Korhonen 2006, 67.) Vanhempia voi auttaa tämän asian ymmärtämisessä keskustelemalla siitä heidän kanssaan.

Varhaiskasvatus on perheen arjen kannalta tärkeä kohtaamispaikka, jossa vanhemmat voivat jakaa ajatuksiaan juuri heidän lapsestaan. Kasvattajan muistelu siitä, mitä hän on päivän aikana lapsesta nähnyt, kuullut tai hänen kanssaan kokenut auttavat vanhempaa ymmärtämään lapsensa arkea päiväkodissa. Se auttaa myös liittämään lapsen kotona tapahtuvan leikin ja muun toiminnan lapsen kokemuksiin. Kasvattajalle asiat voivat tuntua tavanomaisille, mutta vanhemmille ne ovat arvokasta tietoa. (Karila 2006, 102; Kaskela & Kekkonen 2006, 44 - 45.)

Monelle maahanmuuttajaperheelle voivat suomalaisen päivähoitohenkilöstön kanssa käydyt keskustelut olla ainoita kontakteja suomalaiseen kantaväestöön. Kohtaamisten kautta maahanmuuttajaperhe muodostaa kuvaa sekä suomalaisesta kulttuurista että suomalaisista. Tämä antaa päivittäisille kohtaamisille vielä suuremman merkityksen. Henkilöstön tulee myös kertoa sekä suomalaiseseen kulttuuriperinteeseen että kristilliseen perinteeseen liittyvistä juhlista ja toiminnasta. Jos vanhemmat eivät halua lastensa osallistuvan kristil-

liseen perinteeseen liittyviin tapahtumiin, heidän tulee voida luottaa, että perheen vakaumusta ja uskontoa kunnioitetaan ja lapsille järjestetään muuta toimintaa. (Järvi 2007, 14 - 15.)

Vakaumuksen ja uskonnon kunnioittaminen tulee myös näkyä siinä, että perheen kotona kiellettyjä ruoka-aineita ei tarjota lapselle päivähoitopaikassa. Päiväkodissa lapsia ohjataan suomalaisiin ruokailutapoihin. Lapsesta päiväkodin ruoat voivat näyttää, tuoksua ja maistua oudoilta, ja tottuminen erilaisiin ruokiin voi kestää pitkään. Vanhempia usein mietityttää ruokailuun liittyvät asiat etenkin päivähoiton alkuvaiheessa. Vanhemmille kerrotaan, miten ruokailut ovat sujuneet, jolloin vanhemmat voivat lisätä tarvittaessa ravinnon määrä kotona. (Halme & Vataja 2011, 80 - 81.)

Päivähoidossa ulkoillaan päivittäin, joten lapsella tulee olla sään mukainen vaatetus. Perheet voivat olla lähtöisin ilmastollisesti hyvin erilaiselta alueelta, joten heidän kanssa keskustellaan, millaista vaatetusta eri keleillä tarvitaan. Kura- ja talvivaatteet voivat olla vanhemmille ennestään tuntemattomia. Jotkut vanhemmat saattavat tarvita neuvoa myös siitä, mistä vaatteita voi hankkia. Vanhempien kanssa keskustellaan tarvittaessa myös ulkoilun merkityksestä terveydelle. (Halme & Vataja 2011, 81 - 82.)

Lapsen tuonti- ja hakutilanteet ovat kasvatuskumppanuuden kehittymisen kannalta tärkeitä vuorovaikutustilanteita. Päivittäinen kuulumisten vaihtaminen luo pohjaa sille, että sekä vanhempien että kasvattajien on helpompi ottaa esille huoli- ja pulmatilanteita. Kun vanhemmat ja työntekijät vaihtavat kuulumisia eteisessä tai pihalla, lapsi näkee, että he välittävät toisistaan, tilanteesta ja ennen kaikkea lapsesta. Lapsi on hyvä ottaa mukaan keskusteluun, jolloin kuullaan myös hänen ajatukset päivän tapahtumista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45; Korhonen 2006, 69.)

2.4 Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut

Jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Vanhemmille kerrotaan, että kaikkien vanhempien kanssa keskustellaan lapsen asioista säännöllisesti. Vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten, ja heillä on tietoa lapsen vahvuuksista, tavoista sekä ilonaiheista että peloista. Vanhemmat voivat kertoa omasta kulttuuristaan ja siihen liittyvistä toimintata-

voista sekä omista kasvatuskäsityksistään. Heitä rohkaistaan esittämään kysymyksiä sekä lapsen kehityksen kannalta tärkeitä asioita. (Halme & Vataja 2011, 83 - 84.)

Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä otetaan huomioon lapsen aikaisemmat kokemukset, tämän hetkiset tarpeet ja tulevaisuuden näkymät. Kasvattajan tulee havainnoida lapsen kehitystä tietoisesti ja säännöllisesti. Hän tuo keskusteluun oman kokemuksensa ja havainnointitietonsa. Sekä vanhemmat että kasvattaja kuvaavat lapsen mielenkiinnon kohteita, vahvuuksia sekä tuovat esille omat mielipiteensä lapsen yksilöllisen tuen ja ohjauksen tarpeista. Kasvattajan tulee huolehtia siitä, ettei keskustelu ole ongelmakeskeistä, vaan suunnata keskustelu lapsen kehitystä vahvistaviin myönteisiin puoliin. Mahdolliset huolen aiheet ja ongelmat on hyvä tuoda esille konkreettisten esimerkkien avulla. (Stakes 2005, 33.)

Kasvattajan kulttuuritietoisuus auttaa häntä siinä, että perhe kokee tulleeensa kuulluksi ja kohdatuksi. Hänen tulee tunnistaa kulttuuriset uskomukset, tavat ja arvot sekä perheen että omassa toiminnassaan. Yhtä tärkeä on myös tunnistaa sellaiset asiat, jotka eivät selity uskonnolla tai etnisyydellä. Jos syntyy huoli, että lapsen terve kasvu tai kehitys vaarantuu vanhemman toiminnan takia, tulee huomioida vanhemman näkökulma, vaikka ei sitä hyväksykään. Tällöin päästään vaikuttamaan ongelman ratkaisemiseen eikä vain näkyviin oireisiin. (Kuittinen & Isosävi 2013, 86 - 88.) Henkilökunnan tulee antaa tukea ja ohjausta vanhemmille esimerkiksi rajojen asettamisessa. Kotimaassa opitut toimintamallit eivät välttämättä toimi tai voivat olla jopa kiellettyjä Suomessa. Tarvittaessa vanhemmille on selvitettävä suomalaista lainsäädäntöä. (Halme & Vataja 2011, 83.) Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta on tyttöjen ympärileikkaus, joka on Suomen rikoslain mukaan rangaistava teko (THL 2013).

Monet maahanmuuttajavanhemmat tulevat sellaisista kulttuureista, joissa läheisvyydellä ja muulla yhteisöllä on suuri merkitys lapsen kasvatuksessa. Myös Suomessa asuessa voi sosiaalinen verkosto on merkittävässä asemassa ja lapsesta huolehtivat vanhempien ohella isovanhemmat ja muut sukulaiset. (Kuittinen & Isosävi 2013, 86.) Vanhempia voi kannustaa ottamaan ystäviä ja sukulaisia mukaan kasvatustalkoihin. Lähiverkoston puuttuessa perhettä on hyvä rohkaista hakemaan tukea ja apua ammatti-ihmisiltä lapsen ja per-

heen vaikeuksiin. Perhe voi vierastaa päivähoidon käytäntöä ammattihenkilöistä koostuvia verkostopalaveria, koska he eivät ole tottuneet puhumaan asioistaan ulkopuolisille. (Halme & Vataja 2011, 60, 84.)

Lapsi voi toimia hyvin eri tavalla päivähoitossa kuin kotona. Toimiminen päiväkotiryhmässä voi tuoda lapsessa esiin sellaisia puolia, joista vanhemmilla ei ole kokemusta. Toisaalta kotona esille tulevat asiat eivät välttämättä näy päiväkodin arjessa. Kummallakin lapsen kasvuympäristöllä on oma perustehtävänsä, joiden tunnistaminen ja tiedostaminen auttavat kasvattajia ja vanhempia löytämään oman roolinsa lapsen elämässä sekä selkeyttämään vastuunjakoja. (Korhonen 2006, 68.) Kasvattajalla on vastuu lapsesta päivähoiton aikana, mutta vanhemmilla on aina ensisijainen kokonaisvaltainen vastuu lapsesta (Koivunen 2009, 155). Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan vanhempien ja kasvattajan yhdessä sopimat toimintatavat lapsen tukemiseksi. Suunnitelma auttaa henkilöstöä toimimaan johdonmukaisesti ja tiedostamaan lapsen yksilölliset tarpeet. (Stakes 2005, 32 - 33.)

Maahanmuuttajalapsien varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös kaksikielisyyden suunnitelma. Vanhempien kanssa keskustellaan oman äidinkielen merkityksestä, sillä hyvä äidinkielen osaaminen auttaa lasta toisen kielen oppimisessa sekä vahvistaa kaksi- tai monikielistä identiteettiä. Vanhempia kannustetaan puhumaan omaa äidinkieltään kotona ja lukemaan kirjoja omalla äidinkielellään. Suunnitelmaan kirjataan kasvattajien arvio lapsen suomen kielen taidosta, päivähoitossa toteutettavat suomen kielen opettamisen menetelmät, tavoitteet, seuranta ja säännöllisen arvioinnin aikataulu sekä vanhempien arvio äidinkielen osaamisesta ja heidän kanssaan sovitut toimenpiteet lapsen oman äidinkielen tukemiseksi. (Järvi 2007, 9, 18.)

2.5 Tulkkaus

Suomessa on kielilain mukaan kaikilla oikeus käyttää omaa kieltään. Viranomaisen on järjestettävä tulkkaus, jos viranomaisen kieli tai käsittelykieli poikkeaa henkilön omasta kielestä. Hallintolaki takaa tulkkauksen siinä tapauksessa, jos asia tulee vireille viranomaisen aloitteesta eikä henkilö osaa suomen kieltä. (Hallintolaki 6.6.2003/434; Kielilaki 6.6.2003/423.) Yhdenvertaisuuden ja osapuolien oikeusturvan kannalta on tulkkaa käytettävä aina, kun on mahdollisuus väärinkäsityksiin (Halme & Vataja 2011, 86 - 87).

Keskustelu tulkin välityksellä vaatii opettelua eikä vuorovaikutus ole ehkä niin välitöntä kuin voisi ilman tulkkia olla. Vaikeita asioita selvitettäessä on tulkin läsnäolo toivottavaa, vaikka vanhemman arkisuomen hallinta olisikin kohtuullista. (Säävilä 2013, 129.) Päivähoidon aloitus sekä varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmakeskusteluissa tulee aina käyttää tulkkia, jos ei olla varmoja vanhempien suomen kielen taidon riittävydestä. Tarvittaessa tulkin voi tilata päiväkodille muulloinkin. (Halme & Vataja 2011, 87.) Tulkkaus voidaan tehdä myös puhelimen tai internetin välityksellä videopuhelimella (Kouvolan kaupunki 2012).

Tulkkia varattaessa tulee varmistaa vanhempien puhuma kieli ja murre ja onko perheellä mahdollisesti tietty luottotulkki, jonka perhe tuntee ennestään. Keskustelua varten tulee varata riittävän iso huone ja tarpeeksi aikaa. Maahanmuuttajaperheille on hyvä myös selittää, että keskustelu on aina luottamuksellinen ja tulkki hävittää sen aikana tekemänsä muistiinpanot. Keskustelun aikana tulee kasvattajan kohdistaa sanansa vanhemmalle, ei tulkille. Puhkeen tulee olla selkeää ja murretta sekä ammattisanastoa tulee välttää. Puhetta tulee tauottaa, jotta tulkki pystyy keskittymään tulkkaukseen. Tulkin tulee toimia puolueettomasti näyttämättä omaa mielipidettään asiasta, sillä hänen tehtävänsä on viestin siirtäminen henkilöltä toiselle muuttamatta sen sisältöä. Tulkki kääntää kaiken puhutun asian toiselle kielelle myös negatiiviset ilmaisut ja asiat. Työntekijän tulee myös huomioida se, että tulkki vastaa vain tulkkauksesta. Työntekijän tulee tarvittaessa lohduttaa ja tukea vanhempaa sekä auttaa esimerkiksi lomakkeiden ja asiakirjojen täyttämässä. (Halme & Vataja 2011, 86 - 87; Schubert 2013, 76.)

Tulkkaukseen tulee käyttää vain ammattitulkkia, ei vanhemman aviopuolisoa, sukulaista eikä varsinkaan lasta, vaikka hän osaisikin suomen kieltä paremmin kuin vanhempansa. Lapsen tulee saada olla lapsi eikä hänen tule ottaa vastuuta ikäkauteensa soveltumattomista asioista. Tässäkin asiassa tulee näkyä päivähoidon tehtävä, vanhemmuuden tukeminen. (Halme & Vataja 2011, 70, 87.)

3 KULTTUURIEN VÄLINEN KOMPETENSSI

Kasvattajan tulee kehittää ja ylläpitää ammatillista osaamistaan sekä tiedostaa varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet (Stakes 2005, 17). Maahanmuuttaja-

perheiden kanssa työskentely vaatii kulttuurien välistä osaamista. Oman itsensä sekä elämänhistorian sekä oman kulttuurin lähtökohtien tunteminen on siinä keskeistä. Tiedostaessaan, miten oman kasvuympäristön kulttuuri on vaikuttanut oman persoonan muotoutumiseen, voi oppia ymmärtämään paremmin muista kulttuuriympäristöistä tulevia henkilöitä. (Puukari & Korhonen 2013, 36.)

Eri kulttuuritaustaisten ihmisten kohdatessa kohtaavat usein myös erilaiset taustat, arvot, asenteet sekä käyttäytymis- ja kommunikointitavat. Onnistuessaan kohtaamiset voivat johtaa monipuoliseen vuorovaikutukseen, mutta myös väärinymmärrysten mahdollisuus osapuolten välillä on suuri. Kulttuurien välisestä kompetenssista puhuttaessa tarkoitetaan niitä valmiuksia, joita tarvitaan toimivan vuorovaikutuksen ja yhteisymmärryksen saavuttamiseksi eri kulttuuritaustaisten ihmisten välillä. Erilaiset elämäntilanteet, kokemus ja koulutus vaikuttavat henkilön kulttuurien välisen kompetenssin kehittymiseen. Se voidaan myös nähdä prosessina, jossa ihminen joutuu arvioimaan omia kulttuurisia asenteitaan, arvojaan ja normejaan sekä käyttäytymistään. (Hammar-Suutari 2005, 115; Jokikokko 2002, 85 - 86.)

Erilaiset yksilölliset ominaisuudet kuten joustavuus, kärsivällisyys, positiivisuus, avoimuus, kiinnostus, uteliaisuus, empatia ja oikeudenmukaisuus ovat monikulttuuriosaamisen perustana. Wallinin mukaan monikulttuuriosaaminen ei kuitenkaan ole automaattista eikä myötäsytystä, sillä merkitystä on myös kasvuympäristöllä. Se vaatii tietoista paneutumista, harjoitusta ja usein jopa valmennusta. Kulttuuriin tutustuminen ei ole vain tiedonhankintaa vaan aktiivista toimintaa, kiinnostusta ja osallisuutta, jotta opittaisiin ymmärtämään sitä. (Wallin 2013, 43.)

Monikulttuuriosaaminen koostuu neljästä osa-alueesta: tieto, taito, tunne ja toiminta. Tietoalueeseen sisältyy kulttuurinen tietoisuus. Samaa kulttuuria edustavat henkilöt eivät toimi samalla tavalla, koska ihmisen toimintaan vaikuttavat sosiaalisen, opitun ja kulttuurisen lisäksi omasta persoonallisuudesta ja elämänhistoriasta johtuvat asiat. Osa toiminnasta on yleisinhimillistä, universaalia. On myös tärkeä ymmärtää, miten historiallisesti, kulttuurisesti ja maantieteellisesti muodostuneet arvot ja normit sekä ajatus- ja käyttäytymismallit ohjaavat eri kulttuureiden ihmisten toimintaa. Esimerkkeinä näistä ovat

valtaan, reviiriin, aikaan, statukseen ja rooliin liittyvät käsitykset ja merkitykset. Henkilön tulee olla myös tietoinen ja ymmärrettävä omaa kulttuuriaan, jotta hän voi oppia tuntemaan toista kulttuuria. Ihmisen on helpompi ymmärtää toista kulttuuria edustavien arvot ja näkemykset, kun hän arvostaa omaa kulttuuriaan. (Jokikokko 2002, 90; Wallin 2013, 44.)

Vuorovaikutustaitoihin kuuluvat hyvät tavat ja yleiset sosiaaliset taidot ovat tärkeässä asemassa kulttuurien välisissä kohtaamisissa. Asioiden selkeä ilmaisuus, toista osapuolta arvostava ja kunnioittava käytös ja kuuntelu ovat neuvottelu- ja ongelmaratkaisutaitojen sekä vastuullisuuden ohella tarpeen vieraan kulttuurin kohtaamisessa. Kommunikointiin tarvitaan yhteinen kieli tai tapa viestiä sekä herkkyyttä käyttää sitä tilanteeseen sopivalla tavalla. Lisäksi tarvitaan kykyä sietää erilaisuutta, erilaisia mielipiteitä sekä erilaista käyttäytymistä. Monikulttuuriosaamisen tärkeä osa-alue on kulttuurinen tasapaino, jolloin joustetaan omista arvoista ja toimintatavoista niistä kuitenkin luopumatta. (Wallin 2013, 45, 48.)

Ihmisen tarvitsee aina kokemuksen vieraasta, monimuotoisesta kulttuurista, jonka kanssa hänen tulee olla vuorovaikutuksessa, jotta monikulttuuriosaaminen voi kehittyä. Vieraan kulttuurin kohtaaminen saa aikaan erilaisia tunteita. Ne voivat olla rakentavia ja positiivisia, mutta kohtaaminen voi saada aikaan epämieluisia tunteita kuten avuttomuuden tunnetta, sääliä tai vihaa. On hyvä oppia tunnistamaan, arvioimaan ja käsittelemään näitä tunteita. Todellisuudessa kielteiset tunteet harvoin liittyvät toisiin ihmisiin vaan kulttuuriseen orientaatioon ja sen aiheuttamaan tilanteeseen. Pyrkiessään monikulttuuriosaamiseen tulee oppia tunnistamaan oma tapa toimia sekä miten kokee ja suhtautuu vieraaseen kulttuuriin uudessa tilanteessa. (Wallin 2013, 46 - 48.)

Ihmisen taipumusta tarkastella muita kulttuureita oman kulttuurin lähtökohdista kutsutaan etnosentrisyydeksi, jolloin omaa kulttuuria pidetään parempana muihin verrattuna. Tämän tiedostaminen ja tunnistaminen omassa ajattelussa avaa mahdollisuuden kehittää omaa asennoitumistaan, vuorovaikutusta ja yhteistyötä suvaitsevammaksi ja avarakatseisemmaksi. Kulttuurien välistä kompetenssia saadaan oppimisprosessin kautta. Halme ja Vataja esittävät kirjassaan Bennetin mallin, jossa etnosentriseltä tasolta siirrytään asteittaisen kehittymisen kautta etnorelativistiselle tasolle, jolloin henkilölle muodostuu vähitel-

len identiteetti, jossa hän näkee itsensä monikulttuurisena. Näin hän pystyy tulkitsemaan ja arvioimaan käyttäytymistä erilaisista kulttuurisista lähtökohdista käsin. (Halme & Vataja 2011, 106; Salo-Lee 2005, 130.)

4 KUVAT KOMMUNIKOINNIN TUKENA

Kommunikointi on ihmisten välistä tietoista ja tarkoituksellista vuorovaikutusta, jossa ihmiset ilmaisevat, vastaanottavat ja tulkitsevat viestejä. Jos viestin ilmaisuus ei onnistu puheen tai kirjoittamisen avulla, asiat voidaan ilmaista myös eleillä ja olemuskielellä, esineillä kuvilla tai kuvanomaisilla merkeillä. (Papunet 2013a.) On luonnollista, että henkilö osoittaa kohdetta tai näyttää aiheesta kuvaa, kun hän kertoo asiastaan. Kuvakommunikoinnilla ei välttämättä tarkoiteta erityistä kommunikointimenetelmää. (Huuhtanen 2011, 58.)

Kuvia valmistaessa tulee huomioida niiden käyttötarkoitus. Erilaisia kuvia on nykyään saatavilla paljon. Valokuvista, lehdistä leikatuista tai piirretyistä kuvista voidaan valmistaa kommunikoinnissa käytettäviä kuvia. Papunetin verkkosivuilla on erilaisia kuvapankkeja sekä kuvatyökalu, jonka avulla voi hakea ja tulostaa kuvia. Näitä kuvia voidaan käyttää ilmaiseksi, mutta niiden käyttö kaupalliseen tarkoitukseen on kielletty. Kuvapankit sisältävät muun muassa piktogrammeja sekä eri tekijöiden piirroskuvia. (Huuhtanen, 58 - 60; Papunet 2014a.)

Piktogrammit eli piktot ovat neliön muotoisia mustavalkoisia, varjokuvien tai liikennemerkkin kaltaisia symboleita. Piktogrammit ovat alun perin kehitetty Kanadassa vammaisten henkilöiden kommunikointimenetelmäksi. Ne ovat helposti ymmärrettäviä, yleistajuisia ja selkeitä kuvia, joita voivat käyttää mm. kielivähemmistöön kuuluvat henkilöt. Piktogrammeja voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi reissuvihkoissa, päiväkirjoissa ja päiväjärjestyksissä sekä ne sopivat hyvin tilannekuviksi tai ympäristön nimikilviksi. Papunetista voi ladata 10 300 erilaista suomenkielistä belgialaisen Sclera Picto´s kuvapankin kuvaa. Papunetista löytyy myös lisätietoa erilaisista ilmaisista kuvapankeista. (Huuhtanen 2011, 59 - 60; Papunet 2014b.)

Ilmaisten kuvapankkien lisäksi on myös maksullisia kuvapankkeja. Picture Communication Symbols eli PCS on niistä todennäköisesti yleisin Suomessa käytetty kuvapankki. PCS-kuvien tekemiseen käytetään yleensä Boardmaker-

nimistä tietokoneohjelmaa, jonka oikeudet omistaa yhdysvaltalainen Mayer-Johnson-yritys. Kuvat ovat yksinkertaisia värillisiä tai mustavalkoisia piirroskuvia, joita voidaan ohjelman avulla muokata erikokoisiksi. Suomenkielisenä PCS-kuvia on saatavissa yli 9000 kuvaa. (Huuhtanen 2011, 61.)

Kommunikointikansiot

Kommunikointikansiota käytetään, kun tarvitaan yksittäisiä kommunikointitauluja laajemmat viestintämahdollisuudet. Niitä valmistetaan yleensä puhevammaisille henkilöille heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Kansion tekemiseen voidaan käyttää kuvapankkien kuvia, piirroskuvia, valokuvia tai blissymboleita. Kuvan yhteyteen liitetään yleensä kuvaa vastaava sana kirjoitettuna. (Papunet 2012.)

Kuvia käytettäessä tulee keskustelun osapuolien osata yhdistää kuva ja sen merkitys. Kuvakommunikointia voidaan käyttää myös puhuvien henkilöiden kanssa ymmärtämisen tukena. Myös luku- ja kirjoitustaidottomat voivat käyttää kuvista tehtyjä kansioita. (Papunet 2012.) Puhutun viestin ymmärtäminen on helpompaa, kun puhuja näyttää samanaikaisesti kyseisen asian kuvaa.

Kommunikointikansio voi olla rakenteeltaan irtokuvakansio, sana- ja lausekansio, laaja kommunikointikansio tai edellistä suppeampi avainsanakansio. Laajassa kommunikointikansiossa on runsas sanasto, jossa lauseenjäsenet on eritelty eri väreillä. Kommunikointia helpottamaan on kuvia ryhmitelty etukanteen, vasempaan sisäkanteen, kansion ensimmäiselle sivulle sekä kategoriasivuille, jotka ovat varsinaisia sisältösivuja. Oikean kategorian löytämistä varten sivun ulkoreunaan on kiinnitetty nipsu eli kirjanmerkki. (Papunet 2012; Papunet 2013b.)

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan MONIKU-hankkeessa tuotiin esille kuvataulumenetelmä, jonka avulla voidaan vahvistaa maahanmuuttajavanhempien ja henkilöstön välistä vuoropuhelua sekä lisätä vanhempien osallisuutta. Kuvat kuvatauluihin valitaan päiväkodin tarpeiden mukaan ja ne palvelevat kaikkia päiväkodin perheitä ja koko henkilöstöä. (Jauhola, Bisi, Järvi & Rusama 2007, 17.)

Myös Halme ja Vataja (2011, 80) nostavat kuvien käytön esille ja kannustavat käyttämään kuvia maahanmuuttajavanhempien kanssa käytävien keskustelujen tukena sekä valmistamaan kuvakansioita, jotta tarvittavat kuvat ovat helposti saatavilla. Vanhempien kanssa on hyvä sopia viestien välittämisestä ja kuvien käytöstä jo tulkkikeskustelun aikana.

Ennen kuin aloitin kommunikointikansion valmistamisen, tutustuin Papunetin sivuilla kolmeen kuvista valmistettuun kansioon. Sara Ritosalon opinnäytetyö: ”Opas maahanmuuttajavanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välisen kommunikoinnin helpottamiseksi” (Ritosalo 2010) on sisällöltään samansuuntainen kuin itsekin oli ajatellut tulevan kommunikointikansion olevan. Ritosalo kutsuu kuvista koottua teostaan oppaaksi, kun itse ajattelen kansion olevan apuväline, kommunikointikansio, joka toimii keskustelun tukena. Voi se tietysti toimia myös oppaana, jonka avulla voi kertoa päivähoidon sisällöstä yleisesti. Ashlee Oikaraisen opinnäytetyönä tehty ”Hoitotyön kommunikoinnin sanakirja” sekä Anne Haaksluodon ja Sanna-Leena Koiviston opinnäytetyönä valmistunut ”Uusi koti - maahanmuuttajan ja SPR:n ystävän kuvallinen asumisen ja asioinnin opas” ovat myös suunnattuja maahanmuuttaja-aikuisille. (Haaksluoto & Koivisto 2013; Oikarainen 2012.) Tutustuminen näihin oppaisiin ja sanakirjaan selkeytti omaa ajatustani siitä, millaisen kansion haluaisin tehdä.

5 KOMMUNIKOINTIKANSION TEKOPROSESSI

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osiosta, joita ovat käytännön toteutus ja sen raportointi. Opinnäytetyössä tulee näkyä tutkimuksellinen asenne sekä ilmetä alan tietojen ja taitojen hallinta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on hyvä olla toimeksiantaja, jolloin opiskelijalla on mahdollisuus ratkaista työelämälähtöistä ja käytännönläheistä ongelmaa. Tällöin opinnäytetyöntekijä pääsee kehittämään omia taitojaan työelämän kehittäjänä sekä tuomaan esille omaa luovuuttaan sekä uusia ideoita. Opiskelijaa vastaa suunnitelman teosta, tietyistä toimintaehdoista ja -tavoitteista, aikataulutuksesta sekä tiimityöstä. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena voi olla käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistämisen. Kohderyhmästä riippuen toteutustapana voi olla esimerkiksi kirja, kansio, vihko tai opas. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9 - 10, 16 - 17.)

Lokakuussa 2013 Kouvolan kaupunki tarjosi minulle opinnäytetyön aiheeksi kommunikointikansiota. Aihe oli ajankohtainen, työelämälähtöinen ja vastasi päivähoitossa olevaan ongelmaan. Olin asiasta kiinnostunut, koska olimme puhuneet paljon siitä, että tarvitsisimme kuvakansion, jonka avulla voimme selventää asioita maahanmuuttajavanhemmille. Ennen kuin otin työn virallisesti vastaan, halusin kuitenkin varmistaa, että minulla on käytössäni siihen tarvittava materiaali. Otin yhteyttä sähköpostilla Papunetiin selvittääkseni, voinko käyttää Papunetin kuvapankkeja kommunikointikansioni tekoon. Sieltä minulle vastattiin, että Papunetin lisenssi sallii tämän eikä mitään erillistä lupaa tarvita, kunhan lähde työhön on merkitty huolella. (Ks. Alli 2013.) Saatuani vahvistuksen kuvien käytöstä ilmoitin Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen palvelupäällikölle Helena Kuusistolle ottavani työn vastaan. Kirjallinen sopimus allekirjoitettiin joulukuussa 2013.

Utunmäen päiväkodilla on Boardmaker-ohjelma, jonka avulla voidaan tehdä PCS-kuvia päiväkodin käyttöön. Ohjelma on maksullinen, joten tarkistin myös Comp-Aid Oy:stä, voisinko käyttää sitä kommunikointikansion teossa. Kyselyyni vastattiin, ettei erillistä lupaa tarvita kuvien käyttöön, jos kommunikointikansiota ei julkaista internetissä. Kuvien käyttö on toimipaikkakohtaista, joten niissä toimipisteissä, missä Boardmakerillä tehtyjä kuvia käytetään, tulee ohjelma olla hankittuna vähintään yhdelle koneelle. (Rinne 2013.)

Sovin marraskuun loppupuolelle ohjauskerran opinnäytetyötäni ohjaavan opettajan Virve Remeksen kanssa, jotta sain työn mahdollisimman nopeasti alulle. Tämän ohjauspalaverin jälkeen laadin suunnitelman opinnäytetyöni toteuttamiseksi. Samalla laadin suunnitelman esimiehilleni siitä, miten toivoin voivani hyödyntää työaika kommunikointikansion suunnittelussa ja kokoamisessa. Tein opinnäytetyötä omalla työpaikallani, joten koin tehdyn sopimuksen työajan käytöstä tarpeellisenä. Samassa yhteydessä sovittiin, että Utunmäen päiväkotia vastaa kommunikointikansioiden valmistukseen liittyvistä materiaalikustannuksista.

5.1 Sisällön kartoittaminen

Toiminnallisessa opinnäytetyössä aineiston ja tiedon kerääminen tulee tarkoin harkita, jotta työmäärä pysyy kohtuullisena. Selvitys kuuluu idean tai tuotteen toteutustapaan, mutta se ei ole välttämätöntä. Selvitystä käytetään yleensä,

kun toiminnallinen opinnäytetyö halutaan toteuttaa kohderyhmä- tai asiakaslähtöisesti. Toiminnallisessa opinnäytetyössä riittää usein niin sanottu suuntaa antava tieto. (Vilka & Airaksinen 2003, 56, 63; Vilka & Airaksinen 2004, 70.)

Opinnäytetyönä tuotetun produktin, kommunikointikansion, on tarkoitus vastata varhaiskasvatuksen työntekijöiden tarpeeseen ja se on tehty työntekijöiden näkökulmasta. Tarkoituksena on, että kommunikointikansiota käytetään työntekijöiden ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen tukena kerrottaessa lapsen hoitopäivästä ja siihen liittyvistä asioista. Päiväkodin työntekijät ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja tietävät millaisista asioista lapsen hoitopäivä koostuu. Näin ollen halusin saada päiväkodin henkilökunnalta tietoa, millaisia kuvia he haluaisivat sisällytettävän kommunikointikansioon. Yhtä työntekijää lukuun ottamatta päiväkodin henkilökunta on tehnyt yhteistyötä maahanmuuttajavanhempien kanssa useamman vuoden ajan. Vanhempien kanssa käytyjen keskustelujen kautta heillä omakohtaista kokemusta sekä muiden työskentelyä seuraamalla hankittua tietoa niin sanottua hiljaista tietoa siitä, mitä vanhemmat haluavat tietää lapsestaan ja hänen hoitopäivästään. Vilkan (2005, 120) mukaan *hiljaisella tiedolla tarkoitetaan tietoa, joka on hankittu aistimalla, tekemällä ja harjaannuttamalla käytännöllistä tietoa ja taitoa.*

Utunmäen päiväkodissa oli toimintakaudella 2013 - 2014 neljä ryhmää. Toiminta laajeni syksyllä 2014 siten, että päiväkodin alaisuudessa toimii viisi päiväkotiryhmää: alle kolmivuotiaat, 3 - 5-vuotiaiden integroitu pienryhmä, kaksi 3 - 5-vuotiaiden isoa ryhmää sekä esiopetusryhmä. Esiopetusryhmä toimii fyysisesti eri rakennuksessa kuin varsinainen päiväkotikoti. Utunmäen päiväkodissa käytetään runsaasti kuvia sekä strukturoinnissa että lasten kanssa kommunikoidessa. Ennen opinnäytetyön aloittamista olin työskennellyt päiväkotimme kaikissa muissa ryhmissä paitsi alle kolmevuotiaiden ryhmässä. Minulle on vuosien aikana kertynyt hyvä tietämys siitä, millaisia kuvia ryhmissä käytetään. Tämä ryhmässä käytettävä kuvamateriaali toimii kommunikointikansiossa käytettävän materiaalin runkona.

Tiedottaminen henkilökunnalle kulki päiväkodin viikkopalaverien välityksellä, kun olin ensin keskustellut asioista päiväkodin johtajan Outi Pullin kanssa. Kerroin viikkopalaverissa asiasta tiimien edustajille, jotka kertoivat asiasta edelleen omissa tiimeissään. Heti alusta lähtien yritin saada koko päiväkodin

henkilökunnan kiinnostumaan kansion valmistuksesta, koska tarkoituksena oli valmistaa työväline heidän käyttöönsä. Alkuperäisen suunnitelmani mukaan minulla oli tarkoitus osallistua jokaisen ryhmän tiimipalaveriin ja keskustella heidän kanssaan kommunikointikansion sisällöstä, mutta se ei ollut käytännössä mahdollista.

5.2 Tiedonkeruu mind mapiin

Mind map eli miellekartta on muistiinpanotekniikka, joka perustuu ajattelun vapauteen ja mielle yhtymien johdonmukaisuuteen. Mind map laaditaan suurelle valkoiselle paperille, joka asetetaan vaakasuoraan. Keskelle asetettu pääteema voidaan kuvata tekstillä, keskuskuvalla tai symbolilla. Pääkohdat haarautuvat keskustasta ulospäin ja näiden alakohdat aina uusille haarakkeille. Haarakkeet kannattelevat päällään avainsanojen tai symbolien avulla kuvattua mielle yhtymää. (Wiskari 2005, 103 - 104.)

Minulle on luontaista tehdä asiat ymmärrettäväksi ja näkyväksi piirtämisen avulla, joten koin mind map muistiinpanotekniikan sopivaksi tavaksi selkeyttää kommunikointikansioon tarvittavia sisältöjä ja kuvia. Ennen mind mapin tekemistä jaoin jokaiseen ryhmään Post it -lappuja, joidenka toivoin helpottavan asioiden kirjaamista ylös ryhmissä, mutta sain takaisin vain kuusi lappua. Halusin mind mapin olevan kaikkien saatavilla, joten laitoin kahvihuoneemme seinälle suuren valkoisen paperin, jonka keskelle kirjoitin kommunikointikansio. Näin se oli jatkuvasti kaikkien nähtävillä, ja jokainen työntekijä sai lisätä siihen asioita ja sanoja sitä mukaan kuin niitä tuli mieleen. Mind map toimi hyvin keskustelun herättäjänä, ja pyrin ylläpitämään asiasta keskustelua. Tein muistiinpanoja keskusteluistamme. Joidenkin työkavereideni oli vaikea hahmottaa, mitä olin tekemässä, joten monelle henkilökohtainen keskustelu avasi asiaa paremmin.

Kommunikointikansio valmistetaan yleensä yhden henkilön kommunikointitarvetta varten. Haastavaa päiväkodin kommunikointikansion materiaalia kootessa oli se, että se tuli noin kahdenkymmenen työntekijän käyttöön. Yritin kuunnella eri ihmisten toiveita tarkasti, jotta kansio palvelisi mahdollisimman hyvin eri käyttäjiä. Kaikki eivät varmasti tarvitse kaikkia kuvia, vaan kertovat asioista myös ilmeillä, eleillä ja osoittamalla. Maaliskuussa kirjasin mind mapiin kertyneet sanat asiakokonaisuuksiksi, jotta sellaiset, jotka kokivat mind map -

version vieraaksi, pystyivät vielä käymään kerätyn aineiston lävitse. Jätin listat kevään ajaksi päiväkodin ilmoitustaululle mahdollisia lisäyksiä varten.

5.3 Kommunikointikansion ulkoinen olemus

Toimeksiantajan toiveena oli saada kommunikointikansio, joka voidaan helposti tulostaa kaikkien Kouvolan kaupungin päiväkotien käyttöön. Näin ollen olisin voinut käyttää kuvalähteenä vain Papunetin kuvapankkeja ja itse ottamiani kuvia. Suunnitelmaseminaarissa opinnäytetyötäni ohjaava opettaja kehotti kuitenkin rajaamaan työtäni koskemaan vain omaa päiväkotiamme. Siinä vaiheessa olin kuitenkin vielä yleisemmän kansion kannalla. Lukiessani Kaske-
kelan ja Kekkosen (2006, 44) kirjaa ”Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta” minulle vahvistui ajatus siitä, että vanhempien ja lasten kanssa tulee käyttää samoja kuvia. He toivat kirjassaan esille, että on tärkeä ottaa lapsi mukaan päivittäisiin kohtaamisiin, jolloin lapsi voi samalla kertoa päivästänsä, ajatuksistaan ja tunteistaan. Käytämme lasten kanssa paljon Boardmakerillä valmistettuja PCS-kuvia, vaikka olemmekin alkaneet käyttää niiden rinnalla Papunetin kuvapankkien kuvia. Kun kommunikointikansiossa on samat kuvat kuin lasten kanssa käytettäessä, lapsi ymmärtää, mitä päiväkodin työntekijä kansion kuvia näyttäessään tarkoittaa. Boardmakerin käyttö kommunikointikansion valmistuksessa rajaa näin ollen myös sen käyttöä.

Osallistuin koulun järjestämään opinnäytetyöpajaan toukokuussa, koska halusin lisää tietoa kuvasivujen tekemisestä eri ohjelmilla. Olin ajatellut käyttää Wordiä sivujen valmistuksessa, mutta opettajien neuvosta hylkäsin sen, koska teksti ja kuvat lähtevät helposti hyppimään pois asetetuilta paikoilta ja tiedostoista olisi tullut isoja ja hankalasti käsiteltäviä. Kuvia ei myöskään pystynyt kehystämään haluamallani tavalla, joten kuvat ja teksti olisivat jääneet irrallisiksi. Toinen vaihtoehto olisi ollut käyttää PowerPointia tulostamalla diat tiivistelmänä, jolloin sivulla olisi enimmillään ollut vain yhdeksän, kooltaan aika pientä kuvaa. Olen omatoimisesti opetellut Boardmakerin käyttöä, joten en ollut huomannut, että sivut voidaan tehdä myös pystysuuntaisena. Löydettyäni tämän mahdollisuuden vahvistui päätökseni käyttää Boardmakeria kuvasivujen valmistuksessa. Se helpotti huomattavasti työn tekoa, vaikkakin työ tuli näin ollen tehdä kokonaisuudessaan päiväkodin koneella.

Kommunikointikansion ulkoiseksi olemukseksi minulla oli kolme eri vaihtoehtoa. Ensimmäinen vaihtoehto oli valmis kansio, jossa on kiinteät muovitaskut. Siihen olisi ollut helppo laittaa tulostetut sivut, mutta sivujen enimmäismäärä olisi ollut rajoitettu. Epäilin myös, että kansio ja sivut eivät olisi kestäneet kovaa käyttöä. Toisena vaihtoehtona oli laminoiduista sivuista itse tehty kierrekansio, jolloin sivujen vaihto tai lisääminen ei olisi onnistunut. Kolmas vaihtoehto oli minimappi, johonka laitetaan laminoidut sivut. Sivujen laittaminen ja vaihtaminen on helppoa, joka helpottaa kansion päivittämistä. Kaikissa eri kansiovaihtoehdoissa oli kiinteät kuvat. Yksi työkavereistani ehdotti, että kuvat olisivat tarroilla kiinni sivuissa ja näin helposti siirrettävissä. Irrotettavat kuvat saattavat kuitenkin helposti hävitä, sekä niiden löytäminen kansiosta voi olla vaikeaa, jos niitä ei palauteta huolellisesti paikoilleen. Irtokuvissa olisi tietysti ollut se hyvä puoli, että niistä olisi voinut koota selkeän kokonaisuuden lapsen päivästä eivätkä ylimääräiset kuvat veisi katsojan huomiota.

5.4 Kuvasivujen valmistaminen

Kesäkuun alussa aloitin kommunikointikansion valmistamisen päiväkodin tietokoneella käyttäen Boardmaker-ohjelmaa. Aluksi tein sivuille 24, 4 x 4 cm:n kokoista kuvaa, mutta kuvakoko tuntui liian pieneltä. Vaihdoin kuvakoon 5 x 5 cm:iin, jolloin lopullisessa kansiossa on yhdellä sivulla 15 kuvaa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Pääsääntöisesti yhdellä sivulla on aina samaan aihepiiriin kuuluvia kuvia. Sivun yläkulmassa vasemmassa reunassa oleva kuva on sivun otsikkokuva, joka ilmaisee mihin asiaan kyseisen sivun kuvat liittyvät. Sama kuva on myös nipsussa eli kirjanmerkissä, jonka avulla käyttäjä löytää haluamansa sivun. Sivun otsikkokuva on useimmiten sama kuva kuin lapsilla käytetty päiväjärjestyskuva.

Kun aloin työstämään sivua, hain Papunetin kuvatyökalulla aihepiiriin tarvittavia kuvia. Käytin kansiossa Elina Vannisen, Sergio Paleon sekä Boardmakerin piirroskuvia, Sclera piktoja, Papunetin kuvapankin valokuvia sekä muutamaa muokattua Papunetin kuvapankin kuvaa. Tein jokaiselle aihepiirille oman kuvakansion tietokoneelle, jotta pystyin siirtämään sieltä tarvitsemäni kuvat sivupohjaan. Jos en löytänyt sopivaa kuvaa, mutta pidin sen sisällyttämistä tärkeänä, otin asiasta valokuvan. Esimerkkinä tällaisista kuvista on apteekin tunnus, neuvolan kuva, laktoositon maito sekä sisätossut. Tein myös kaksi kuvaa

Paint-ohjelmalla. Kuvien valinnassa tuli olla huolellinen, jotta ne ovat selkeitä ja niistä näkee selvästi kuvan tarkoituksen. Saatuani sivun valmiiksi saivat muut päiväkodin työntekijät kommentoida sitä. Jos muutosehdotukset olivat perusteltuja, tein sivuihin toivotut muutokset. Kaikkia sivuja he eivät kuitenkaan päässeet heti kommentoimaan, koska kävin tekemässä sivuja myös kesälomalla, talon ollessa suljettuna. Kuvassa 1 näkyy kommunikointikansion sisälllys.

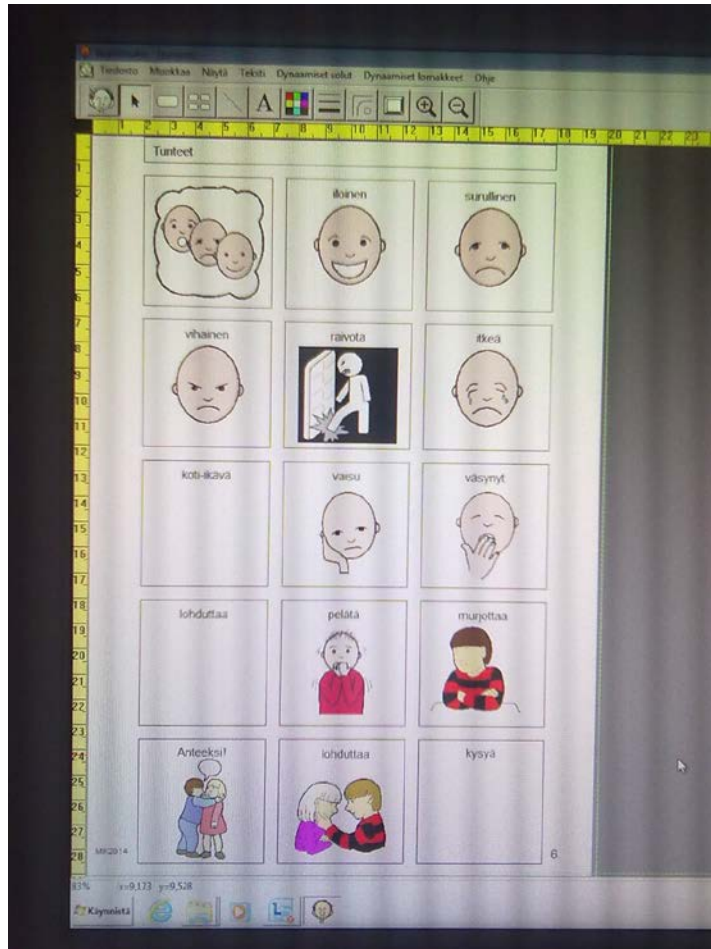

Kuva 1. Sisälllys. Nipsujen eli kirjanmerkkien kuvat Palao ja Vanninen. Osa kuvista on peitetty.

Aloitin kommunikointikansion tekemisen helpoimmista aiheista eli ruokailua ja vaateista kuvaavien sivujen tekemisestä. Lapsille tarjotaan päiväkodissa aamupala, päiväruoka ja välipala. Ne näkyvät lapsilla tiettyinä kuvina päiväjärjestyksessä. Nämä kuvat toimivat myös kyseisten sivujen otsikkokuvina ja kirjanmerkkeinä. Vanhemmat ovat kiinnostuneita, mitä lapsi on syönyt. Kuvituksessa on huomioitu, mitä yleensä on tarjolla kyseisillä aterioidilla. Lisäksi kuvien avulla voidaan kertoa se, onko lapsi syönyt vähän vai paljon ruokaa. Lapsella tulee olla päiväkodissa sään mukainen varustus, sisä- ja varavaatteet. Neljä vuodenaikaa vaihtelevine lämpötiloineen asettaa vaatimuksia vaatetuksen suhteen. Kuvien avulla vanhemmille voidaan neuvoa oikeanlaista pukeutumista, jotta lapsella on sopivasti päällä. Lapsella tarvitsee olla myös riittävästi varavaatteita.

Sanoitamme lapselle hänen tunnetilojaan. On hyvä, että lapsen tunteita käydään läpi myös vanhemman kanssa. Vanhemmille on vaikeaa, jos lapsi jää itkien päiväkotiin, joten iltapäivällä voi kertoa, miten lapsi rauhoittui. Myös päi-

vän aikana surua tai iloa tuottaneet asiat on hyvä jakaa vanhemman kanssa. Kuvassa 3 on tunnesivu työstövaiheessa. PCS-kuvat puuttuvat kuvasta.

Kuva 2. Sivun 6. Tunteet. Kuvat Palao, Sclera ja Vanninen.

Kuvat lapsen tuonti ja hakutilanteista selkeyttävät päiväkodin työntekijöiden toiveita aamu- ja iltapäivän kohtaamisista. Tein siisteysasioille oman sivun, koska varsinkin pienten puolella on kuivaksi oppiminen ja wc-toimet keskustelun aiheena lähes päivittäin. Vanhemmat haluavat yleensä myös tietää, onko lapsi nukkunut, ja jos on niin kuinka kauan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Stakes 2005, 20) todetaan, että *leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteen eri osa-alueisiin liittyvä ilmaiseminen ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella*. Näistä asioista päiväkodin arki pitkälti koostuukin. Sisä- ja ulkoleikit, liikunta, askartelu, pelaaminen, lauluhetket ja retket ovat saaneet omat sivunsa. Seurakunnan työntekijä käy kuukausittain päiväkodissa, joten vanhempien luvalla lapset osallistuvat pyhäkouluun. Myös lapsen valokuvaamiseen ja kuvien käyttöön päiväkodin arjessa tarvitaan vanhempien lupa.

Tapaturmat, tarttuvat taudit ja täi ja kihomatotartunnat tulee vanhempien saada tietoonsa sekä niiden aiheuttamat toimenpiteet pitää pystyä selittämään vanhemmille. Vanhempia ohjataan terveydenhoitajalle tai lääkäriin tarvittaessa. Tartuntojen ehkäisy on tärkeää. Laitoin toivomuksesta myös kehon kuvan terveys sivulle, jotta siitä voidaan esimerkiksi näyttää, mihin lasta on sattunut.

Vuosikalenteriin on kerätty erilaisia päivähoitoon, suomalaiseen kulttuuriin ja kristilliseen perinteeseen liittyviä kuvia. Näiden avulla voidaan selittää vuodenaikaan liittyviä tapahtumia sekä vanhemmille vieraita arkipyhiä, jolloin päiväkotia on suljettuna. Kalenteri kuvaa päivähoitoon toimintakautta, joten se alkaa elokuusta ja loppuu heinäkuuhun.

Viimeiseksi jätin kaikkein hankalimman aihealueen eli virallisten asioiden ja ajan kuvaamisen. Aikaan liittyvät asiat nousivat usein esille, kun pohdimme kansion sisältöä. Aikakäsitys vaihtelee eri kulttuureissa, ja tämä voi johtaa risitiitoihin. Länsimaisen lineaarisen aikakäsityksen mukaan aikaa on rajallinen määrä eikä sitä tuhlata. Myöhästymistä pidetään sopimattomana, kun taas syklisessä aikakäsityksessä aikaa pidetään jatkuvasti uusiutuvana. Siinä korostetaan suunnitelmien joustamista tarpeen mukaan. (Halme & Vataja 2011, 57.) Tein aikaa käsitteleville käsitteille oman sivun, jotta päivämäärien ja kellonaikojen selvittäminen helpottuisi.

Lisäsin vielä loppuun sivun väreistä, koska ne voivat auttaa esimerkiksi kadoksissa olevien vaatteiden etsinnässä. Kun olin saanut sivut valmiiksi, tarkistin vielä, että kaikki asiat, mitä on otettu esille vanhemmille jaettavassa vihkosessa "Varhaiskasvatuksen asiakasperheille" (Kouvolan kaupunki 2014b), voidaan selittää kansion avulla. Herkkujen tuomista kieltävää kuvaa ei kansiossa ole, koska se ei ole ollut päiväkodissa tarpeen. Sivujen lopullinen järjestys poikkeaa valmistusjärjestyksestä. Kuvasivujen tarkempi sisältö löytyy liitesivujen taulukoista. (Liite 1, taulukot 1 - 9.)

5.5 Keskustelut sisällöstä ja sisällön rajaus

Päiväkodillamme oli kesäkuussa harjoittelijana maahanmuuttaja, jonka kanssa kävin keskustelua kommunikointikansion sisällöstä ja tarpeellisuudesta. Hän oli iloinen, että tällainen kansio oli tekeillä. Hänen lapsensa olivat olleet suomalaisessa päiväkodissa, joten hänellä oli omakohtaisia kokemuksia päivä-

hoidosta. Hän kertoi, kuinka häntä oli eräänä päivänä pyydetty tuomaan lapselle kurahousut. Hän ei ollut kuitenkaan ymmärtänyt, millaiset housut pitäisi tuoda, koska kielikurssilla oli puhuttu sadevaatteista. Kurahousujen tai kuvan näyttäminen olisi auttanut häntä ymmärtämään asian. Hän toivoi, että kuukaudet olisivat myös englannin kielellä, jotta ne ymmärrettäisiin paremmin. Tämän johdosta laitoin kuukausien kohdalle sekä suomen- että englanninkielisen nimen. (Hashi 2014.)

Kesä - heinäkuun aikana valmistin kuvasivut, ja elokuun alussa sivut olivat valmiita. Siinä vaiheessa oli työkavereillani vielä mahdollisuus tutustua kokonaisuuteen ja pieniä muutoksia vielä teinkin kommenttien perusteella. Kävin vielä sivu sivulta kommunikointikansion sisällön lävitse päiväkodin johtajan Outi Pullin kanssa. Hänen kanssaan totesimme, että sisältö on riittävä ja lisäsivuja voidaan valmistaa tarvittaessa. Olin esimerkiksi rajannut esiopetukseen, kielellisten vaikeuksien tukemiseen keskittyvään KILI-toimintaan sekä Tunnemuksu ja Mututoukka -tunnetaito-ohjelmaan liittyvät kuvasivut kommunikointikansion ulkopuolelle. Kansion kuvilla voidaan tietysti näitä asioita selvittää, mutta asioille ei ole erityisiä sivuja, koska ryhmiä vetävät työntekijät kokoavat toiminnan erilaisista asioista. Kuvat henkilökunnasta sekä sisätiloista on myös rajattu kansion ulkopuolelle, koska ne vaihtuvat toimintakausittain eikä niitä katsottu tarpeelliseksi sisällyttää kansioon. Esiopetusta antavat lastentarhanopettajat olivat suunnitteluvaiheessa paneutuneet huolellisesti asiaan ja keränneet minulle esiopetusta koskevaa sanastoa kuvitusta varten, joten lupasin auttaa heitä tarvittaessa näiden sivujen valmistuksessa.

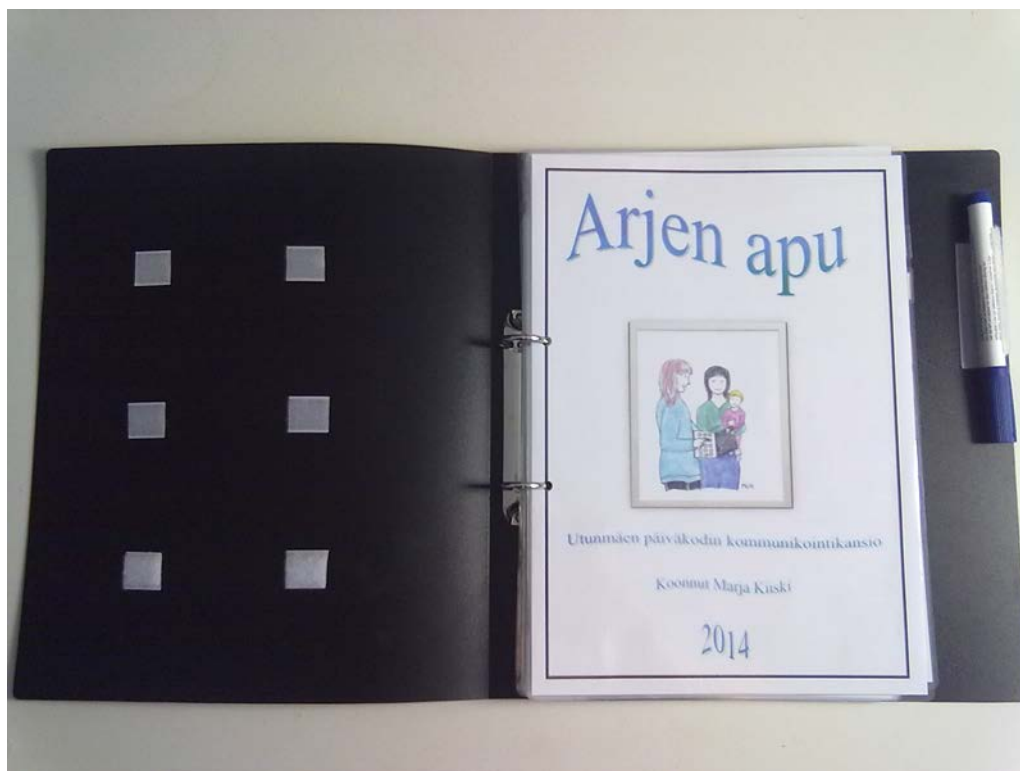
Keskustelin kommunikointikansion sisällöstä myös Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajan Varpu Väinölän kanssa ja hän tuki ajatustani kommunikointikansion sisällön rajaamisessa, koska kaikki toiminta ei koske kaikkia lapsia. Ryhmäkohtaisesti voidaan myöhemmin lisätä tarpeellisia sivuja. Kommunikointikansioissa merkitään yleensä lauseenjäsenet eri väreillä, joten kysyin vielä tästä hänen mielipidettään, koska halusin jättää taustat valkoisiksi. Hänen mielestään voisin käyttää valkoisia kuvapohjia, koska kansion ensisijainen käyttötarkoitus ei sitä vaadi. (Väinölä 2014.) Tämä mahdollistaa mielestäni myös kuvien monipuolisemman käytön.

5.6 Kansion kokoaminen

Kokoamisvaihe tuotti minulle ylimääräistä ongelmaa. Sain todeta vanhan viisauden ”Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty”-pitävän paikkansa. Sivuja tehdessä olin ajatellut tehdä sivut kaksipuolisiksi ja kiinnittää nipsut sivun reunan ulkopuolelle. Jos kuvia olisi ollut aukeaman molemmilla puolilla, olisi näkyvissä ollut todella paljon kuvia, joten päätin tehdä sivuista yksipuolisia. Nipsun kiinnittäminen tukevasti laminoituun ulkoreunaan olisi ollut vaikeaa, joten päätin laittaa sen laminoititaskun sisään. Kuvien alkuperäinen asettelu teki tämän kuitenkin vaikeaksi, koska varsinaiset kuvat ja nipsujen kuvat olisivat tulleet liian lähelle toisiaan ja olisivat mielestäni häirinneet kuvasivujen katselua. Ongelmana oli se, että en osannut siirtää kuvia ryhmänä ja yksittäinen siirtäminen olisi vienyt liian paljon aikaa. Lopulta päädyin liimaamaan nipsujen kuvat sivupohjiin, vaikka olin päättänyt, että en käytä konkreettisesti leikkaa ja liimaa -tekniikkaa kommunikointikansion tekoon.

Valmistin yhteensä viisi kommunikointikansiota, joten tämä ylimääräinen työ harmitti ja pitkitti kansioiden valmistumista. Lopuksi lisäsin kansioon valkoisen sivun sekä kiinnitin tarranauhalla tussin takakanteen sekä laitoin tarrapaloja etukanteen, jotta siihen voi tarvittaessa kiinnittää kuvia. Valmiissa kommunikointikansiossa on kansilehti, valkoinen lehti, sisällyssivu, 36 kuvasivua sekä tussi piirtämistä ja kirjoittamista varten. Yhden kansion hinnaksi tuli noin 12 euroa. Hintaan on laskettu rengaskansio, taulutussi, laminoititaskut, väri- ja mustavalkokopiot sekä tarranauha. Työtunteja en laskenut, mutta niitä kertyi huomattava määrä.

Lopuksi piirsin kansilehteä varten kuvan (kuva 3), jonka tarkoituksena on kiteyttää kommunikointikansion tarkoitus. Kuvassa on työntekijä, jonka tehtävänä on kertoa vanhemmalle lapsen hoitopäivästä ja siihen liittyvistä asioista. Kuva tukee puhetta, kun työntekijä osoittaa sormella sitä asiaa, mistä on puhumassa. On tärkeää, että lapsi on mukana kuulemassa ja näkemässä, kun hänen päivästäan puhutaan, niin hän voi jatkaa keskustelua siitä kotona vanhempansa kanssa. Kansion nimeksi annoin Arjen apu - Utunmäen päiväkodin kommunikointikansio.

Kuva 3. Kommunikointikansion kansilehti

Olin luvannut, että kommunikointikansio olisi valmis ja esittelisin sen henkilökunnalle toimintakauden alussa käymällä joka ryhmässä keskustelemassa kansion sisällöstä. Kansio valmistui kuitenkin vasta elokuun lopussa. Syksyllä 2014 suunnittelupäivä oli syyskuun alussa tavanomaisen heinä - elokuun vaihteen sijaan, joten sovin päiväkodin johtajan kanssa, että esittelen kommunikointikansion henkilökunnalle päiväkodin suunnittelupäivänä. Siellä oli koko henkilökunta paikalla, joten kaikki saivat tiedon kansiosta ja sen sisällöstä yhtäaikaisesti, myös uudet työntekijät, jotka eivät olleet päässeet vaikuttamaan kansion sisältöön. Kävin kommunikointikansion sivu sivulta lävitse kertoen pääpiirteittäin, mikä on ollut ajatuksena kyseisen sivun kuvia valittaessa. Suunnittelupäivästä lähtien kommunikointikansiot ovat olleet ryhmien käytössä. Suunnitellut ryhmäkohtaiset keskustelut eivät valitettavasti toteutuneet. Työntäyteisen syksyn takia opinnäytetyön raportin lopullinen kirjoittaminen siirtyi yli vuodenvaihteen. Tammikuussa 2015 tein vielä henkilökunnalle kyselyn sisällön toimivuudesta ja kommunikointikansion käytettävyydestä.

6 ARVIOINTI

6.1 Palaute henkilökunnalta

Koko kommunikointikansioprosessin ajan olin pyrkinyt osallistamaan koko päiväkodin henkilökuntaa kansion valmistukseen, jotta he kokisivat kommunikointikansion omakseen, eikä vain työnä, joka minun pitää tehdä. Toivoin, että samalla heille avautuisi kansion sisältö. Koska osallistuminen tiimipalaveriinkin ei toteutunut, en välttämättä kohdannut kaikkia työntekijöitä samalla tavalla, vaan osallistuminen jäi pitkälle kunkin työntekijän omalle vastuulle. Sisältöä kootessa ja sivuja tehdessä osa henkilökunnasta osallistui aktiivisesti keskusteluun ja kävi myös seuraamassa työni edistymistä, kun olin tekemässä sivuja tietokoneella.

Palautekysely (liite 2) jaettiin syksyllä 2014 - tammikuussa 2015 talossa olleelle yhteensä 19 työntekijälle. Sain 18 täytettyä lomaketta takaisin, joten vastausten määrä oli kattava. Osa tämän toimintakauden työntekijöistä ei ole ollut töissä päiväkodissamme kommunikointikansion suunnittelun ja valmistuksen aikana. Tämä näkyi myös vastauksista, sillä yksi neljäsosa vastaajista koki, ettei ole voinut vaikuttaa kansion sisältöön. Yhdessä palautteessa oli muiden antama palaute kiteytettynä:

Kansion suunnittelu- ja tekovaiheessa sain (kuten ryhmämme muutkin "aikuiset") tehdä ehdotuksia siitä, mitä kansion tulisi sisältää. Sain ehdottaa ja valita kuvia, aihesisältöjä ym. mitä arjessa voisimme tarvita.

Suurin osa vastanneista oli sitä mieltä, että sisältö vastaa tarvetta, kansiossa ovat perusasiat. Osa koki sisällön laajana, mutta myös puutteita sisällön suhteen koettiin olevan. Osa koki vielä tarvetta tutustua kommunikointikansion sisältöön paremmin:

Sisältö on laaja ja kattaa monta osa-aluetta. Tämän vuoden vanhemmille, olen huomannut, että olemme tarvinneet vielä yksityiskohtaisempaa tietoa esim. hiihtämiseen -> tarvitsimme kuvat / oikeat sukset, sauvat, siteet, monot eli jo tarkempaa sanastoa.

Kansion sisältö on luokiteltu ja lajiteltu todella selkeisiin kokonaisuuksiin.

Kommunikointikansioon ei millään pysty laittamaan kaikkia tarvittavia kuvia, mutta sen tarvitsisi olla kuitenkin normaalin arjen kattava. Ongelmakäyttäytymisen kuvaaminen oli minulta jäänyt lähinnä muutamaan kuvaan, joten se oli selkeä puute sisällössä. Kahdessa palautteessa oli myös toive, että kuvat olisivat irrallisia sekä huomio, että jos ei ole sopivaa kuvaa, sen voi itse piirtää:

Tulevaa tarvetta ei aina tiedä. Lapset ja perheet vaihtuu vuoden aikana. Keskeisimmät kuvat kansiossa on. Ehkä sellainen kuva, missä on ongelmakäyttäytymistä, voisi tulevaisuudessa lisätä: esim. karata, ottaa toisen omaa, kampata, uhkailla, puhua toisesta pahaa jne.

Kommunikointikansion käytön kannalta olisi tärkeää, että se on helposti saatavilla ja sitä ei tarvitessaan joudu etsimään. Kommunikointikansioille on ryhmässä löydetty oma paikka, jonka kaikki yhtä vastaajaa lukuun ottamatta tiesivät. Yhdessä ryhmässä kansion paikka ilmeisesti vähän vaihteli.

Kommunikointikansio on esitelty vanhemmille vanhempainillassa ja joillekin vanhemmille henkilökohtaisesti. Vanhemmat ovat suhtautuneet kommunikointikansioon pääsääntöisesti positiivisesti ja uteliaasti, mutta jotkut torjuen:

Eivät ole itse ottaneet sitä käteen ja käyttöön. Mutta jos pk aikuinen tai lapsi on halunnut näyttää vanhemmille kuvia, he ovat tulleet mukaan vuorovaikutukseen kuvien kanssa.

*Usein olleet hämillään, jopa loukkaantuneita
"kyllä minä ymmärrän"*

Kolmasosa vastanneista ei ole osannut hyödyntää työssään kommunikointikansiota. Jotkut olivat käyttäneet sitä kertoessaan tulevista tapahtumista. Joko kyselyn ajankohdasta tai asian vieraudesta johtuen sen avulla oli selvitetty hiihtoon, luisteluun ja jouluun liittyviä asioita. Myös aukiolo- ja kellonaikoihin sekä vaatetukseen liittyvät asiat ovat olleet esillä. Jos lapselle on tapahtunut jotain normaalista päivästä poikkeavaa tai on ollut alakuloa ja itkuisuutta, on

kertomisessa käytetty kommunikointikansiota apuna. Neljä vastaajaa kertoi käyttäneensä kansiota myös lasten kanssa.

Esteenä kansion käytölle on ollut kiire tai se ei ole ollut saatavilla, kun lapsi on haettu pihalta. Moni totesi myös sen, että uuden työvälineen käyttöönotto vie aikansa ja heidän tarvitsee vielä tutustua kansion sisältöön paremmin.

6.2 Tavoitteiden saavuttaminen

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena oli tehdä kommunikointikansio, jota päiväkodin työntekijät voivat käyttää päivittäisen vuorovaikutuksen tukena maahanmuuttajavanhempien kanssa. Alun perin ajatus oli kansiosta, joka olisi palvellut kaikkia Kouvolan kaupungin päiväkoteja, mutta lopputuloksena oli kansio, joka tuli vain Utunmäen päiväkodin käyttöön. Pienillä muutoksilla se on kyllä otettavissa käyttöön muissakin päiväkodeissa. Nyt käyttöä rajoittaa se, että osa kuvista on Boardmakerin PCS-kuvia, ja niitä voidaan käyttää vain niissä päiväkodeissa, joihin se on hankittu.

Mielestäni on järkevää ottaa kommunikointikansio esille jo silloin, kun perhe tulee käymään päiväkodilla ensimmäistä kertaa. Kun kansio esitellään normaalina asiana vanhemmille, ei vanhempien tarvitse nolostua sen käytöstä. Kun keskustelussa on tulkki paikalla, hän voi selittää miksi päiväkodin työntekijät käyttävät kansiota sekä voidaan katsoa yhdessä kuvia, jolloin vanhempi ymmärtää kuvan uudelleen nähdessään, mistä on kyse. Papunetin verkkosivuilla todetaankin, että hyvä kommunikointikansio on sellainen, että se on sosiaalisesti hyväksytty ja yhteisön kaikki jäsenet käyttävät kansiota. Tällöin vuorovaikutus ja kommunikointi nähdään tärkeinä asioina ja kaikkia yhteisön jäseniä kannustetaan osallistumaan vuorovaikutukseen. (Papunet 2013b.)

Kansion kuvituksessa on paljon sekä käytännön että virallisia asioita, joita joudumme hoitamaan vanhempien kanssa. Ne ovat ehkä liiankin korostuneessa asemassa. Ei olekaan tarkoitus, että kansio olisi nyt lopullisessa muodossaan, vaan sen tulee elää ja muuttua tarpeen mukaan. Yhdessä henkilökunnalta tulleessa vastauslomakkeessa oli seuraava palaute siitä, millaisia kuvia kansiosta puuttuu: *Myös enemmän juuri sitä kuvitusta / asiaa, jota käymme päivittäin vanhempien kanssa.* Jäin pohtimaan sitä aika pitkäksi aikaa. Näin asia varmasti onkin, ja tuntui toisaalta hienolta, että tarvitaan jo laa-

jempaa sanaston kuvitusta, että pystytään kertomaan vanhemmalle lapsen päivästä.

Valmista kansiota selatessa olen huomannut sieltä puuttuvan muutamia kuvia, joita olin varmasti ajatellut sinne laittaa, mutta ne olivat jääneet sieltä pois. Kansion sivuja tehdessä jouduin usein siirtelemään kuvia, jotta saisin ne toivomalleni paikalle. Myös kuvien nimeämiseen olisi voinut kiinnittää enemmän huomiota. Joskus kuvalle annettu nimi kuvaa enemmän sitä, mitä olen ajatellut sillä kuin mitä kuvassa oikeasti on. Tämä voi olla hämmentävää sellaiselle maahanmuuttajavanhemmalle, joka on jo oppinut jonkin verran kieltä.

Mielestäni kommunikointikansiota voidaan käyttää laajemmin kuin alkuperäinen suunnitelma oli. Kansiota voi katsella myös maahanmuuttajalapsen kanssa ja nimetä hänen kanssaan asioita sieltä. Sanasto on tuttua, koska se liittyy päiväkotilapsen arkeen kiinteästi. Samalla lapsen suomen kielen sanavarasto laajenee. Myös lasten kanssa voi käyttää kansiota vuorovaikutuksen tukena. Kun kansiota selailee ja nimeää kuvia lapsen kanssa, tutustuu itsekin paremmin kansion sisältöön ja se myötä kansion käyttö helpottuu. Kansiota voi käyttää myös muiden kuin maahanmuuttajalasten kanssa kuten esimerkiksi päivähoitossa olevien erityislasten kanssa.

Tässä opinnäytetyössä ei tehty tutkimusta vaan selvitys tarvittavista kuvista. Tutkimuksen lopussa pyritään yleensä arvioimaan sen luotettavuutta. Kun kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen tai samaa asiaa tutkittaessa eri kerroilla päädytään samaan tulokseen, pidetään tutkimusta luotettavana. Pidän tämän kansion sisällön määrittystä luotettavana, koska siihen osallistui koko päiväkodin henkilökunta, kahdeksantoista henkilöä. Lisäksi tarvitsee pohtia onko tulos pätevä eli selvitettiinkö sitä asiaa, mitä oli tarkoituskin selvittää. Katsoisin päässeeni sisältöä määriteltäessä riittävän lähelle sitä mihinkä haluttiinkin päästä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

6.3 Toteutumisen arviointi

Olin tehnyt selkeän suunnitelman, jonka avulla saan työni tehtyä. En kuitenkaan pystynyt toteuttamaan kaikkea suunnittelemani aikataulussa. Tammi-helmikuussa kartoitin kommunikointikansion sisältöä yhdessä henkilökunnan kanssa. Maalis-toukokuun aikana hain tietoa internetin välityksellä, hain ai-

heeseen liittyviä kirjoja eri tietokannoista sekä luin keräämääni aineistoa ja tein muistiinpanoja. Kesä - heinäkuun aikana tein kuvasivut ja elokuun aikana kokosin kaikki viisi kommunikointikansiota. Kansiot valmistuivat kuukauden myöhässä alkuperäisestä aikataulusta. Suunnittelukeskustelut ja kansion esittelykeskustelut eri ryhmien kanssa jäivät toteutumatta. Suunnittelukeskusteluihin osallistuivat ne, jotka tunsivat kiinnostusta asiaa kohtaan. Kaikki osallistuivat kansion esittelyyn, joka tapahtui yhtäaikaisesti koko talon suunnittelu-päivillä syyskuun alussa. Olin suunnitellut, että opinnäytetyö olisi valmistunut joulukuussa, mutta lopullinen opinnäytetyön raportin kirjoittaminen jäi alkuvuoteen 2015. Vahvuutenani työn teossa pidän kiinnostustani kuvien kanssa työskentelyä kohtaan, joten kommunikointikansion teko tuntui mielekkäältä ja kiinnostavalta. Käytin siihen paljon aikaa ja yritin tehdä työn huolellisesti. Lopullisen raportin tekeminen oli työssä vaikeampi osuus eikä kirjoittamisen viivästyminen helpottanut asiaa, koska ajallisesti kaikki tehty työ oli päättynyt jo puolta vuotta aikaisemmin.

6.4 Ammatillinen edistyminen

Opinnäytetyöprosessin sijoittumisessa pitkälle ajanjaksolle on sekä hyvät että huonot puolensa. Ammatillisen kasvun näkökulmasta on ollut parempi, että en tehnyt työtä nopeasti, sillä silloin en olisi pysähtynyt pohtimaan asioita vaan olisin pyrkinyt vain suoriutumaan tehtävästä nopeasti. Nyt jokainen vaihe on pysäyttänyt miettimään asioita syvällisemmin. Toimeksiannon saatuani minulla oli kova kiire saada työ alulle. Vauhti kuitenkin hiljeni työn edetessä. Haastavaa oli saada työyhteisön jäsenet kiinnostumaan asiasta. Toisaalta koen luottamuksen osoituksena heiltä, että he antoivat ymmärtää, että kyllä minä tiedän, mitä kansion tulisi sisältää. Päiväkodin arjessa ei ole paljoakaan aikaa kehittämistyölle, koska ensisijaisesti aika kuluu lasten parissa ja tuleekin kuluu, mutta lisäksi on henkilökunnan, vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa käytäviä palavereja. Luova ajattelu vaatii kiireetöntä aikaa, ja sille tulisi myös luoda mahdollisuuksia, jotta työtä pystyttäisiin kehittämään muuttuvien tarpeiden mukaan.

Kasvatuskumppanuudesta puhutaan paljon ja Kouvolan kaupunki järjestää kasvatuskumppanuuskoulutusta työntekijöilleen. Kasvatuskumppanuuden toteutumiselle tulisi myös luoda mahdollisuus ja vanhempien kanssa käytäviin

keskusteluihin varata aikaa. Se vaatii hyvin laaja-alaista organisointia aina päivähoitohakemuksen jättämisestä lapsen siirtymiseen koulun puolelle. Tarve ei ole yhtenevä eri vuosina vaan tulisi löytyä joustoa tarvittaessa. Jos ryhmässä aloittaa paljon uusia maahanmuuttajalapsia, tulisi myös olla riittävästi henkilökuntaa paikalla, jotta jokainen perhe tulee riittävästi huomioitua. Työvuoroissa tulisi huomioida se, että vanhemman kanssa on mahdollisuus vaihtaa kunnolla kuulumisia päivittäin. Opinnäytetyötä tehdessä minulle vahvistui ajatus, että käytämme liian vähän tulkkeja yhteistyössä vanhempien kanssa. Toisaalta koen kuvakansion käytön aivan yhtä tärkeäksi, koska kaikkiin tilanteisiin tulkkia ei voida tilata. Omat kokemukset kommunikointikansion käytöstä ovat olleet kannustavia. On hienoa huomata kuinka vanhempi ymmärtää asian näytettyäni kuvaa hänelle. Tiedostan, että kansion käyttö vaatii totuttelemista ja tietoista paneutumista henkilökunnalta, myös minulta.

Työ maahanmuuttajaperheiden kanssa vaatii kulttuurien välistä kompetenssia. Se vaatii kokemusta vuorovaikutuksesta eri kulttuuritaustaisten henkilöiden kanssa, ja huomaan, että olen sitä saanut vuosien varrella, mutta kuten muissakin asioissa, ei siinäkään koskaan tule täysin oppineeksi. Myös maahanmuuttajalasten kielen oppimisesta tulee huolehtia päivähoitossa. Kaiken kaikkiaan henkilöstöltä vaaditaan monipuolisia taitoja heidän toimiessaan maahanmuuttajaperheiden kanssa.

6.5 Työn jatkokehittely

Tämän opinnäytetyöprosessin tuloksena syntyi kommunikointikansio, joka on toteutettu työntekijän näkökulmasta. Jatkossa voisi tehdä kommunikointikansion tai lisälehtiä jo tehtyyn kansioon, joiden avulla vanhemmat voisivat kertoa kotona tapahtuvista asioista. Kommunikointikansion voisi tehdä myös lapsen näkökulmasta, jonka avulla hän voisi kertoa ajatuksiaan päivähoiton työntekijöille sekä vanhemmille. Kansiossa tulee olla kohtuullinen määrä sivuja, joten kansioita voisi olla useampikin, jolloin niiden käsittely olisi helpompaa. Myös jo tehtyä kansiota tulee päivittää ja kehittää, jotta se palvelisi käyttäjiä mahdollisimman hyvin.

LÄHTEET

Alli, S. Sähköpostitiedoksianto 5.11.2013. Kehitysvammaliitto.

Haaksluoto, A. & Koivisto, S.-L. 2013. Uusi Koti - maahanmuuttajan ja SPR:n ystävän kuvallinen asumisen ja asiointin opas. Saatavissa:

http://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Kuvakommunikointi/haaksluoto_koivisto_uusi_koti.pdf [viitattu 8.3.2015].

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hallintolaki 6.6.2003/434.

Hammar-Suutari, S. 2005. Kulttuurien väliset asiakaspalvelutilanteet viranomaistyössä. Teoksessa: Kulttuurien välinen työ, toim. Pitkänen, P., 111 - 122.

Hashi, Q. Haastattelu 16.6.2014. Utunmäen päiväkotia.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huuhtanen, K. Merkit ja merkkijärjestelmät. Teoksessa: Puhetta korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa, toim. Huuhtanen, K., 58 - 63.

Jauhola, H., Bisi, A., Järvi, I. & Rusama, P. (toim.). 2007. Työmenetelmiä. Teoksessa: Monikulttuurinen varhaiskasvatus - toimintamalli ja työmenetelmiä, toim. Jauhola, H., Bisi, A., Järvi, I. & Rusama, P., 1 - 68.

Järvi, I. 2007. Pääkaupunkiseudun toimintamalli. Teoksessa: Monikulttuurinen varhaiskasvatus - toimintamalli ja työmenetelmiä, toim. Jauhola, H., Bisi, A., Järvi, I. & Rusama, P., 5 - 31.

Jokikokko, K. 2002. Interkulttuurinen kompetenssi apuna kulttuurien kohdatessa. Teoksessa: Interkulttuurinen opettajankoulutus - Utopiasta todellisuudeksi toimintatutkimuksen avulla, toim. Räsänen, R., Jokikokko, K., Järvelä Maria-Liisa & Lamminmäki-Kärkkäinen, T. 85 - 95. Saatavissa:

<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/isbn9514268075.pdf> [viitattu 5.3.2015].

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Helsinki: Stakes.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa: Kasvatusvuorovaikutus, toim. Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A R. & Rasku-Puttonen, H., 91 - 108.

Kekkonen, M. 2009. Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Teoksessa: Lapsiperheiden hyvinvointi 2009, toim. Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S., 162 - 172.

Kielilaki 6.6.2003/423.

Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-kustannus.

Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa: Kasvatusvuorovaikutus, toim. Karila, K., Alasuutari, M. Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H., 51 - 69.

Kouvolan kaupunki. 2012. Tulkkauspalvelut maahanmuuttajalle. Saatavissa: http://www.kouvola.fi/material/attachments/intranet/perusturva/esitteet/68GTRhNtO/Tulkkauspalvelut_selkokielineen.pdf [viitattu 28.2.2015].

Kouvolan kaupunki. 2014a. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa.7.5.2014.

Kouvolan kaupunki. 2014b. Varhaiskasvatuksen asiakasperheille. Päivitetty 1.8.2014.

Kuittinen, S. & Isosävi, S. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa: Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä, toim. Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M., 78 - 95.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.

Lyyra, V. 2004. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoitossa - perheterapeuttisia näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Teoksessa: Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa, toim. Keskinen, S. & Virjonen, H., 106 - 124.

Mammon, R., Pihlaja, L & Pyyhtinen, A. 2013. Maahanmuuttajien ohjausta kehittämässä - kokemuksia Palapeli2-projektista. Teoksessa: Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö, toim. Korhonen, V. & Puukari, S., 206 - 222.

Masalin, S. 2015. Pakolaisten muutto Kouvolaan hidastui. Kouvolan Sanomat 17.2.2015, 4 - 5.

Miettinen, A. 2015. Maahanmuuttajat. Väestöliitto. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/ [viitattu 19.2.2015].

Oikarainen, A. 2012. Hoitotyön kommunikoinnin kuvasanakirja. Saatavissa: <http://papunet.net/sites/papunet.net/files/tietoa/Opinnaytteet/KUVASANAKIRJAPDF.pdf> [viitattu 8.3.2015].

Palao, S. ARASAAC. Papunet. Saatavissa: <http://papunet.net/materiaalia/kuvaty%C3%B6kalu> [viitattu 15.3.2015].

Papunet 2012. Kommunikointikansiot. Päivitetty 2.10.2012. Saatavissa: <http://papunet.net/tikoteekkiverkosto/apuvaelineiden-saatavuus/kansiot/kommunikointikansiot/> [viitattu 27.2.2015].

Papunet. 2013. Kommunikointikeinot. Päivitetty 18.9.2013. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot> [viitattu 26.2.2015].

Papunet. 2013b. Kansion rakenne. Päivitetty 15.10.2013. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/kansion-rakenne> [viitattu 26.2.2013].

Papunet. 2014a. Kuvatyökalu. Päivitetty 22.8.2014. Saatavissa: <http://papunet.net/materiaalia/kuvaty%C3%B6kalu> [viitattu 26.2.2015].

Papunet. 2014b. Ilmaiset kuvapankit ja työkalut. Päivitetty 26.8.2014. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/ilmaiset-kuvapankit-ja-tyokalut> [viitattu 26.2.2015].

Pulli, O. Sähköpostitiedoksianto 9.3.2015. Kouvolan kaupunki.

Puukari, S. & Korhonen, V. 2013. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Teoksessa: Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: maahanmuuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä, toim. Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä., 32 - 47.

Rinne, K. Sähköpostitiedoksianto 3.12.2013. Comp-Aid.

- Ritosalo, S. 2010. Pienen päivä kuviksi. Saatavissa: http://papunet.net/fileadmin/muut/Kommunikointikeinot/pienen_paiva_kuviksi.pdf [viitattu 8.3.2015].
- Salo-Lee, L. 2005. Kohden kulttuurien välistä kompetenssia. Teoksessa: Uusrenessanssiajattelu, digitaalinen osaaminen ja monikulttuurisuuteen kasvaminen, toim. Varis, T., 123 - 143.
- Sclera. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.sclera.be [viitattu 15.3.2015].
- Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1> [viitattu 24.2.2015].
- STM. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9.
- THL. 2013. Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen ehkäisy. Saatavissa: <http://www.thl.fi/documents/920473/1449801/tyttojen+ja+naisten+ymparileikkauksen+ehkaisy.pdf/db621be1-dbce-43c5-96d0-c37f4cf0b640> [6.3.2015].
- Söderling, I. 2013. Maahanmuutto ja suomalaiset asenteet. Teoksessa: Olemme muuttaneet - ja kotoudumme, toim. Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M., 15 - 31.
- Vanninen, E. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: <http://papunet.net/materiaalia/kuvatyc3b6kalu> [viitattu 15.3.2015].
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Väinölä, V. Haastattelu 14.8.2014. Utunmäen päiväkotii.
- Wallin, A. 2013. Monikulttuuriosaaminen - Uudistuvan työyhteisön valttikortti. Klaava Media.

Wiskari, J. 2005. Kartta arjen huippusuorituksiin. Helsinki: WSOYpro.

KUVASIVUJEN SISÄLTÖ

Taulukon ylimmällä rivillä, vihreällä alustalla, ovat sivujen numerot. Seuraavalla rivillä, keltaisella alustalla, ovat kuvasivujen yläreunassa olevat sivujen otsikot. Kolmannella rivillä, oranssilla pohjalla, on sivun otsikkokuva. Kuvien otsikot ovat valkoisella alustalla

Taulukko 1. Sivut 1 - 4.

1	2	3	4
Viralliset asiat	Hoitoaika	Aika	Tulla päiväkotiin -
tärkeä asia	tärkeä asia	Kello	lähteä päiväkodista
päiväkodin johtaja	Kuka hakee	Kello	tulla päiväkotiin
lomake	lapsen päiväkodista	Viikko	tossut
allekirjoitus	koti	kuukausi 1-31	yhdessä
kysyä	päiväkoti	kuukaudet	pestä kädet
keskustelu	koti		saippua
soittaa	aika		kuivata kädet
sopia aika	hoitoaika		puhua
tulkki	aika		kertoa
tulotiedot	isä		vilkuttaa
kerran vuodessa	äiti		lähteä päiväkodista
täyttää / tuoda	isovanhemmat		portti
loma	vanhemmat		aikuinen avaa
päiväkoti suljettu	naapurit		varo autoja
varahoito	lupa		katu

Taulukko 2. Sivut 5 - 8.

5	6	7	8
Siisteys-turvallisuus	Tunteet	Aamupala	Päiväruoka
wc	tunteet	aamupala	päiväruoka
potta	iloinen	08.00	11.00
vaippa	surullinen	puuro	pastilli
pyyhkiä	vihainen	maito	maito
löysä kakka	raivota	omenamehu	piimä
kova kakka	itkeä	appelsiinimehu	vesi
märät housut	koti-ikävä	leipä	naudanliha
kuivat housut	vaisu	näkkileipä	sianliha
likainen	väsynyt	voidella leipä	kananliha
pyykkipussi	lohduttaa	juusto	kala
nukkua	pelätä	leikkele	soija
ulkona	murjottaa	kananmuna	salatti
turvaliivi	Anteeksi!	salaatti	peruna

Taulukko 3. Sivut 9 - 12.

9	10	11	12
Päiväruoka	Välipala	Päiväuni	Vaatteiden vaihto
päiväruoka	välipala	päiväuni	vaatteet
paljon ruokaa	14.00	12.00	tulla sisään
vähän ruokaa	kaakaojuoma	riisua	riisua
maistaa	jogurtti	pikkuhousut/pyjama	vaihtaa vaatteita
syöttää	maito ja leipä	unikaveri	pukea päälle
syödä	karjalanpiirakka	tutti	sisävaatteet
nokkamuki, muki, lasi	kiisseli	satu	varavaatteet
haarukka	rahka	silittää	reppu naulakkoon
veitsi	jäätelö	musiikki	vaihtovaatteet
lusikka	lettu ja hillo	pimeä	alusvaatteet
keitto	omena	istua	T-paita
laatikkoruoka	appelsiini	levätä	sukkahousut
porkkana	mandariini	nukkua	housut
vesimeloni	päärynä	herätä	paita
paprika	banaani	Kuinka kauan?	sukat

Taulukko 4. Sivut 13 - 16.

13	14	15	16
Kesävaatteet	Ulkovaatteet	Sadevaatteet	Talvivaatteet
kuuma	ulkovaatteet	sataa	talvivaatteet
kesä ulkoilu	lämpötila	kylmä	välihaalari
sisällä	kevät / syksy	hikoilla	villasukat
shortsit	ulkoiluasu	kauluri	villapaita
hame	takki	kurahousut	haalari
mekko	housut	sadetakki	talvipuku
T-paita	pusero	lapaset	kypärähattu
huivi	sormikkaat	kurahanskat	pipo
lippalakki	lenkkarit	kumisaappaat	talvihattu
sandaalit	kaulaliina	pipo	rukkaset
aurinkovoide	pipo	kypärähattu	lapaset
juomapullo	pitkät alushousut	villasukat	talvikengät
aurinkolasit	huivi	kura	kauluri
hiuslenkki	sisällä	pestä	kirjoita
harjata hiukset	ulkona	ripustaa kuivamaan	lapsen nimi

Taulukko 5. Sivut 17 - 20.

17	18	19	20
Aamupiiri-syntymäpäivät	leikkiä	Liikunta	Ulkoliikunta
Aamupiiri	leikkiä	liikunta	liikunta
kokoontua	junaleikki	jumppavaatteet	sähly
päiväjärjestys	autoleikki	kontata	polkupyörä
istua penkillä	nukkekot	kävellä	heittää
laulaa	kotileikki	juosta	koripallo
laululeikki	eläinleikki	heittää	piiloleikki
lukea satu	lääkäreleikki	tunneli	hypätä narua
kysyä	legoleikki	kieriä	jalkapallo
kertoa	rakenteluleikki	kuperkeikka	potkia palloa
syntymäpäivä	nopperit	puolapuut / kiivetä	polttopallo
postinkantaja	nukkeleikki	telinerata	luistinrata
onnittelukortti	roolileikki	trampoliini	luistimet
onnitella	kampaamo	tasapainopenkki	laskea mäkeä
istua	majaleikki	pallohieronta	latu
nostaa	kauppaleikki	rentoutua	sukset ja sauvat

Taulukko 6. Sivut 21 - 24.

21	22	23	24
Askartelu 1	Akartelu 2	Pelata	Lauluhetki
askartelu	askartelu	pelata	lauluhetki
sakset	liitu	noppapeli	laulaa
leikata	liitutaulu	pelilauta	laulaa yhdessä
liima	muovailuvaha	palapeli	triangeli
liimapuikko	muovailuilla	kuutiopalapeli	rumpu
liimata	savi	muistipeli	marakassi
väriliitu	neula	kalapeli	kellopeli
värikynät	ommella	lottopeli	tampuriini
tussit	pistellä	pelikortit	rytmikapulat
kynäote	helmi	voittaa	kuunnella musiikkia
piirtää	pujottaa	hävitä	konsertti
värittää	Hama-helmet	odottaa vuoroa	piirileikki
pensseli	repiä	minun vuoroni	tanssia
maalata	paperimassa	sinun vuorosi	
sormivärit	puutyöt	vuorotella	

Taulukko 7. Sivut 25 - 28.

25	26	27	28
Ulkoilu	Ulkoleikit	Retket	Talviulkoilu
kevät	leikkimökki	metsäretki	talvi / ulkoilu
kesä	astiat	kävellä	sataa lunta
syksy	rattaat	metsäpolku	sataa räntää
hiekkalaatikko	nukke	Kalalampi	lumipallo
lapio ja ämpäri	lakaista	pitkospuut	lumiukko
siivilöidä hiekkaa	siivota	puumaja	lumilapio
hiekkalinna	iso liukumäki	mustikka	lumikola
kippiauto	laskea mäkeä	puolukka	kolata lunta
leikkiautot	ei saa laskea	maistaa	lapioida lunta
keinua	roikkua	leikkipuisto	tehdä lumipallo
keinulauta	kiivetä	leikkipuisto	heittää lumipallo
potkulauta	ei aidan yli	Kuovin leikkipuisto	ei saa heittää
keinua strapetsilla	saippuakuplat	hevonen	laskea mäkeä
keinua köydessä	katuliitu	jalkapallokenttä	hiihtää
keinua jousikeinussa	vesilelut	tutkia	luistella

Taulukko 8. Sivut 29 - 32.

29	30	31	32
Valokuvaus-pyhäkoulu	Terveys		Toimintakausi
valokuvaus	punainen risti	punainen risti	elokuu
täyttää lomake	lääkäri	täi	Hauska tavata!
kuvata	terveysasema	hiusten pesu	tutustua päiväkotiin
videoida	kuume	oksentaa	esikoulu alkaa
antaa lupa	1 kuumeeton päivä	ripuli	vanhempainilta
ei	tartuttaa muita	kehon kuva	ystävä
pyhäkoulu	neuvola	apteekki	syyskuu
laulaa	neuvolakäynti	mato	keskustelu
rukoilla	4-vuotis neuvola	kipu	metsä
kirkko	haava	ihottuma	lokakuu
kertoa	pudota	nuha	valokuvata
raamatunkertomus	kaatua	kuume	syysloma
joululaulu	lyödä toista	lääkeannos / resepti	marraskuu
pääsiäinen	liukastua		koko perheen
linja-auto	ei saa syödä		tapahtuma
			isänpäivä

Taulukko 9. Sivut 33 - 36.

33	34	35	36
Joulunaika	Tammi-huhtikuu	Touko-heinäkuu	Värit
pyhäinpäivä	uudenvuodenaatto	toukokuu	värit
adventti	tammikuu	1.5 vappu	musta
ensilumi	uudenvuodenpäivä	helatorstai	valkoinen
joulukuu	6.1. loppiainen	kevätretki	punainen
6.12. itsenäisyyspäivä	helmikuu	katujuna	sininen
joululaulu	ystävänäpäivä	teatteri	keltainen
joulujuhla	laskiainen	keväťjuhla	oranssi
jouluaateria	hiihtoloma	perhe	vihreä
joulukinkku	maaliskuu	yleisö	violetti
laatikkoruoka	palmusunnuntai	kesäkuu	ruskea
joulupuuro	pitkäperjantai	kesäloma	vaaleanpunainen
joulupukki	pääsiäislauantai	lapsen kesäloma	ruudullinen
24.12. jouluaatto	pääsiäinen	juhannusaatto	raidallinen
25.12. joulupäivä	pääsiäismaanantai	heinäkuu	
26.12. tapaninpäivä	huhtikuu	päiväkoti kiinni	

4. Missä kommunikointikansio sijaitsee ryhmässä?

5. Onko kommunikointikansiota esitelty vanhemmille?

6. Miten vanhemmat ovat suhtautuneet kommunikointikansioon?

7. Millaisissa tilanteissa olet pystynyt hyödyntämään kommunikointikansiota?

8. Jos et ole käyttänyt kommunikointikansiota, mikä on ollut esteenä käytölle?

9. Sana on vapaa

KIITOS!